

Hans Moison

De Centrale Bank van Suriname *Pe a moni de?*

De Centrale Bank van Suriname
Pe a moni de?

Hans Moison

**De Centrale Bank
van Suriname**
Pe a moni de?

Great Too - Amsterdam

'The job of the Central Bank is to worry.'
Alice Rivlin

Eenmalige digitale uitgave: maart 2020

Copyright © Hans Moison, Great Too, Amsterdam, 2020

Vormgeving: Hans Moison

Foto omslag: protestdemonstratie Onafhankelijkheidsplein 17 februari 2020

Illustratie titelpagina: tekening Kankantri, P.J. Benoit, litho P. Lauters, 1839

Voor dit boek is gebruik gemaakt van informatie uit openbare bronnen, zoals publicaties op internet. Voor zover relevant zijn de bronnen vermeld.

NUR 320 Literaire non-fictie algemeen

Inhoudsopgave

1.	De aanleiding voor een vervolg.....	9
2.	DSB gaat bijna failliet.....	10
3.	DSB zit aan de grond.....	12
4.	Werknemers SPSB luiden de klok	14
5.	Hakrinbank plaatst aandelen.....	15
6.	Hakrinbank rijgt madeliefjes	17
7.	De cijfers van de banken	20
8.	De centrale bank is failliet.....	23
9.	De stoelendans van de governors	25
10.	Enige reserves bij de kasreserves	31
11.	De kasreserves worden geplunderd.....	35
12.	Het IMF is niet streetwise	38
13.	‘A no mi, tralala’.....	40
14.	De NDP financiert monetair.....	44
15.	‘Leendert’	45
16.	‘De vlucht van de koersen dempen’	47
17.	De oli(e)garchie van baas	51
18.	Suriname zwemt binnenkort in de olie, richting Venezuela	53
19.	Valutacoup van de coalitie	55
20.	‘Een regering van dieven’	57
21.	Soldaten grijpen de macht.....	58
22.	Jamboree in Paramaribo	60
23.	De militairen ruimen op	63
24.	De Binnenlandse Oorlog.....	67
25.	Van pasta tot poeder	69
26.	Protesten	71
27.	De staat in crisis.....	75
28.	Twaalf beleidsinitiatieven	78

1. De aanleiding voor een vervolg

In april 2017 publiceerde ik mijn boek ‘Een bank in Suriname – *Pe a moni de?*¹’, waarin ik de politieke en economische situatie, het morele verval en het gebrek aan expertise in Suriname beschrijf, die leiden tot grote problemen in het land en bij De Surinaamsche Bank (DSB). Veel Surinamers hebben een mening, enkelen doen hun mond open, de meesten zwijgen. Er moet brood op tafel komen. Men eet een portie, drinkt een soft, luistert naar muziek en ziet morgen wel wat de dag brengt.

Inmiddels zijn we bijna drie jaar verder. Suriname wordt opgeschrikt door vermoedelijke fraude door de governor van de Centrale Bank van Suriname (CBvS) en misbruik door de overheid van de kasreserves van de banken. Het spaargeld van het volk is ‘gejat’, zegt men. De reacties in Suriname zijn ongekend fel. Bankiers, oppositiepartijen, vakbonden, werknemers van banken en mensen op straat laten van zich horen. Men eist uitleg van de overheid, grondig onderzoek, ingrijpende maatregelen en sancties en is bereid om de straat op te gaan en actie te voeren om de eisen kracht bij te zetten. Men pikt het niet langer. Het Surinaamse volk is een stuk mondiger geworden, ook als het gaat om complexe financieel-economische of monetaire onderwerpen. Men kijkt niet meer volgzaam en fatalistisch op tegen de regering waarvan het gezag tanende is door langdurige en stelselmatige corruptie, zelfverrijking en een schrijnend gebrek aan competentie.

In dit essay zijn enkele ontwikkelingen van maart 2017 tot medio maart 2020 beschreven rond de Surinaamse banken, de CBvS, haar governors en de kasreserves. Er worden herinneringen opgehaald over de president. De precaire financieel-economische en monetaire situatie waarin Suriname zich na tien jaar NDP-regering bevindt wordt toegelicht. Het laatste hoofdstuk bevat een twaalftal aanbevolen beleidsinitiatieven voor de nieuwe regering.

¹ Waar is het geld?

2. DSB gaat bijna failliet

In 2016 moet DSB een fors aantal kredieten afwaarderen en verliezen nemen op nadelige contracten, waaronder langlopende *sale & buy back*-contracten (valuta-swaps) en een lening aan klant X tegen een zeer laag rentepercentage. Het is inmiddels maart 2020. Wat is er gebeurd met DSB in de afgelopen jaren?

Onder normale omstandigheden zou DSB elk jaar ongeveer veertig tot vijftig miljoen Surinaamse dollar (SRD) winst moeten kunnen maken. Dat lukte in de eerste helft van dit decennium ook. De grote problemen bij de bank leiden echter tot zeer teleurstellende resultaten. Door de ontdekking van de ‘lijken in de kast’ en ingrijpen door de raad van commissarissen, is de bank nipt van de ondergang gered. De bank rapporteert de volgende cijfers in de jaarverslagen: in 2016 een verlies van 191 miljoen, in 2017 een winst van 10 miljoen, en in 2018 een verlies van 56 miljoen Surinaamse dollar. Drie mutaties in het eigen vermogen in 2018 vallen op: twee correcties en een afwaardering van een deelneming. De bank licht deze als volgt toe.

Verder zijn in het boekjaar 2018 een aantal correcties op het beginvermogen doorgevoerd. Deze hebben betrekking op rente welke in voorgaande jaren onterecht was opgeboekt en in eerdere jaren in het resultaat van de betreffende periode verantwoord. De correctie op het beginvermogen bedraagt SRD 21,7 mln. In overeenstemming met de richtlijn kredietclassificatie en voorzieningen van de CBvS is een totaalbedrag van SRD 26,9 miljoen aan niet-ontvangen rente uit voorgaande boekjaren wegens non-accrual leningen ten laste van de winstreserves gebracht. In 2018 heeft een omzetting van niet-ontvangen rente(vorderingen) in kapitaal DAVG plaatsgevonden voor SRD 18,5 miljoen.’

Dit betekent dat deze verliezen, in totaal 67 miljoen Surinaamse dollar, al in eerdere boekjaren ten laste van het resultaat hadden moeten worden gebracht. Dat is niet gebeurd. Het resultaat over de eerdere boekjaren is dus te gunstig voorgesteld.

Het is belangrijk dat klanten hun bank kunnen vertrouwen, ook wanneer het de bank even tegenzit. Niet alle bedrijven en particulieren kunnen bijvoorbeeld het krediet terugbetalen dat zij van hun bank krijgen. Daarom moeten banken altijd wat geld achter de hand houden om verliezen op te vangen, een soort stroppenpot. Er zijn internationaal afspraken gemaakt over hoeveel er in de stroppenpot moet zitten. Dat zijn ingewikkelde afspraken, maar in grote lijn is het een percentage van de bedragen die de bank als kredieten uitleent. De afspraken zijn gemaakt door toezichthouders op banken bij de Bank for International Settlements in Bazel, Zwitserland. Daarom wordt het percentage vaak de BIS-ratio genoemd. De regels in Suriname lopen achter op de internationale regels en zijn verouderd. DSB moet van de CBvS een BIS-ratio hebben van ten minste 10 procent. DSB rapporteert eind 2015 een BIS-ratio van 10,7 procent. Dat percentage blijkt later fout te zijn berekend. Het juiste percentage is ongeveer 8,5 procent, dus veel lager dan wat vereist is. Door de grote verliezen raakt de stroppenpot van DSB leeg. De bank rapporteert de volgende BIS-ratio's over de afgelopen jaren: eind 2016 2,7 procent, later gecorrigeerd naar 0,7 procent, eind 2017 4,4 procent en eind 2018 8,2 procent.

In 2018 wordt het eigen vermogen van de bank verhoogd door uitgifte van nieuwe aandelen. De opbrengst van de emissie is 224 miljoen Surinaamse dollar. De BIS-ratio neemt hierdoor toe maar voldoet nog steeds niet aan de eisen. Na deze aandelenemissie heeft de bank vier grootaandeelhouders met elk circa achttien procent van de aandelen: Hakrinbank en de drie verzekeraars Assuria Verzekering, Fatum en Self-Reliance. Tevens hebben wijzigingen plaatsgevonden in de directie en de raad van commissarissen.

Een groot deel van de balans van de bank bestaat uit posten in Amerikaanse dollar (USD). Op basis van de recente financieel-economische en monetaire ontwikkelingen moet rekening worden gehouden met devaluatie van de Surinaamse dollar voor jaareinde 2020, waardoor de tegenwaarde van de activa in vreemde valuta op de bankbalans weer fors toeneemt en de BIS-ratio nog meer erodeert. Dan is het uitgeven van nieuwe aandelen dweilen met de kraan open. De meeste banken in Suriname hebben te maken met 'dollarisering' van hun balans. De valutaposities worden bewaakt maar doordat het eigen vermogen in Surinaamse dollar luidt zullen zij een groot deel van hun solvabiliteit verliezen.

DSB vermeldt in de jaarverslagen een aantal maal dat de cijfers in het vorige jaarverslag niet juist waren, en geeft dan andere cijfers op. Hierna volgen enkele voorbeelden. In het jaarverslag over 2016 staat dat het eigen vermogen 199 miljoen Surinaamse dollar is. In het jaarverslag over 2017 staat dat het eigenlijk 203 miljoen had moeten zijn. In het jaarverslag over 2016 staat dat de BIS-ratio 2,7 procent is. In het jaarverslag over 2017 staat dat het eigenlijk 0,7 had moeten zijn. In het jaarverslag over 2017 staat dat het eigen vermogen 155 miljoen Surinaamse dollar is. In het jaarverslag over 2018 staat dat het eigenlijk 167 miljoen had moeten zijn. Dat geeft weinig vertrouwen.

3. DSB zit aan de grond

DSB en Assuria bezitten sinds jaar en dag een *joint venture* die belegt in onroerend goed, De Surinaamsche Bank Assuria Vastgoed Maatschappij N.V. (DAVG). De beleggingen in onroerend goed zijn percelen in Suriname die met leningen, voornamelijk in Amerikaanse dollar, worden gefinancierd. Vanwege de economische malaise in Suriname kan DAVG de kavels aan de straatstenen niet kwijt en drukt de rente op de leningen het resultaat van DAVG diep in de rode cijfers. Bij een *joint venture* houden de beide aandeelhouders vijftig procent van de aandelen. Zij zijn elk verplicht om hun belang proportioneel, dus voor vijftig procent, in hun eigen cijfers te consolideren. Door de proportionele consolidatie van DAVG komen de grote schuld (*short*-positie) in Amerikaanse dollar en het verlies van DAVG ook in de boeken van DSB terecht. In 2017 besluiten DSB en Assuria om het belang van Assuria in DAVG iets te vergroten. DSB verkoopt een klein deel van haar belang in DAVG aan Assuria. Assuria houdt daarna eenenvijftig procent van de aandelen in DAVG en DSB negenenvieftig procent. Assuria moet de cijfers van DAVG volgens de boekhoudregels nu voor honderd procent consolideren en DSB kan volstaan met opname van het belang in DAVG onder de post ‘deelnemingen’ op de balans. De schuld van DAVG in Amerikaanse dollar komt daardoor niet langer op de balans van DSB.

In de loop van 2019 besluiten DSB en de CBvS dat de centrale bank DSB financieel ondersteunt door de aankoop van een stuk grond van DAVG, naar verluidt voor twintig miljoen Amerikaanse dollar. Het lid van de raad van commissarissen van de CBvS namens de regering zou tegen deze vorm van ondersteuning zijn. Niettemin koopt de CBvS project Concordia, ook bekend als 'Blauwmeer', ter grootte van vijfhonderdvijftig hectare (volgens sommige berichten ruim zeshonderd hectare). Daarmee valt een flinke financieringslast weg voor DSB en wordt een resultaat op de verkoop gerealiseerd.

Begin februari 2020 besluit de minister van Financiën Gillmore Hoefdraad namens de CBvS dat deze transactie wordt teruggedraaid. Gedane zaken nemen geen keer, behalve in Suriname. De minister legt uit dat DSB enkele jaren geleden in een zorgelijke financiële positie verkeerde, onder meer door de eigendom van DAVG en haar vastgoed. Er moest volgens de minister alles aan worden gedaan om DSB in stand te houden. Een gedwongen liquidatie van DSB zou duurder zijn geweest dan een te financieren reddingsactie en zou mede vanwege het domino-effect, gepaard gaan met zeer grote gevolgen voor de Surinaamse financiële sector, de economie, de samenleving, spaarders en aandeelhouders. De grote aandeelhouders van DSB, die eerder hebben geïnvesteerd in de bank, zouden niet in de positie zijn geweest om dat opnieuw te doen, aldus de minister.

De minister legt in februari 2020 aan De Nationale Assemblée uit dat de aandelenemissie van DSB ongeveer tweehonderddertig miljoen Surinaamse dollar heeft opgebracht. De emissie is noodzakelijk voor de versterking van het weerstandsvermogen van DSB, dat de afgelopen jaren sterk is gedaald door verliezen op kredieten. Deze verliezen bleken uit de voorlopige cijfers over 2018 en zouden volgens de minister hebben kunnen leiden tot een *bankrun*. De CBvS besluit daarom in 2019 om het terrein 'Blauwmeer' te kopen van DAVG. Hiermee wordt voorkomen dat DSB hoge voorzieningen moet vormen voor de leningen die zij heeft verstrekt aan DAVG. De opbrengsten uit de verkoop door DAVG moeten geheel door DSB worden aangewend om de continuïteit van de bank te garanderen. De aankoopssom van twintig miljoen Amerikaanse dollar is ten laste van de deviezenreserves van de CBvS gegaan, hoewel DSB de aankoop volgens de minister had moeten financieren. Zo wordt het ene gat met het andere gedicht.

Ik denk terug aan november 2017. Naar aanleiding van het gepubliceerde jaarverslag over 2016, waarschuw ik voor de grote verliezen en de zeer zwakke financiële positie van DSB. Journalist Pieter Van Maele schrijft voor dagblad *Trouw* over de ‘grootste bank van Suriname die op omvallen staat’. Surinaamse en Nederlandse media, de *NOS* en de andere dagbladen, nemen het nieuws over. De reacties in Suriname zijn furieus. DSB beschuldigt mij er in een persbericht ten onrechte van dat ik bij de *NOS*-radio zou hebben opgeroepen tot een *bankrun*. De minister van Financiën trekt, zoals gebruikelijk, letterlijk en figuurlijk een grote broek aan en laat via het Nationaal Informatie Instituut en *social media* weten dat de berichtgeving niet gestoeld is op de waarheid. Hij beschuldigt Pieter Van Maele en mij ervan met spinsels, halve waarheden en hele leugens Suriname in een kwaad daglicht te stellen. Volgens Gillmore Hoefdraad dreigt geen faillissement voor DSB en zijn de monetaire reserves van de CBvS stevig. Er zou geen sprake zijn van wanbetaling door de overheid en er zou geen sprake zijn van monetaire financiering. Die is er nooit geweest volgens de minister. Inmiddels weten we beter.

In een persbericht waarschuwt de *NOS* DSB en haar woordvoerder voor onjuiste berichtgeving en het verspreiden van feitelijke onjuistheden. De hoofdredacteur van *Trouw* publiceert onder de kop ‘Over een bank die bijna omvalt zwijgen we niet’ haar reactie op de aantijgingen van DSB en de CBvS, en ondersteunt Pieter Van Maele volledig. Inmiddels weten we dat wel degelijk een faillissement dreigde voor DSB, dat de monetaire reserves van de CBvS absoluut niet stevig zijn, dat wel degelijk sprake was en is van wanbetaling door de overheid en dat volop sprake was en is van monetaire financiering.

4. **Werknemers SPSB luiden de klok**

De Surinaamse Postspaarbank (SPSB) is in mei 2019 in het nieuws. Het Openbaar Ministerie start een onderzoek naar vermeende bankfraude waarbij een aantal hooggeplaatste personen betrokken zou zijn. De aankondiging van justitie komt na dagen van hardnekkige geruchten over het bestaan van de fraude. Uit documenten zou blijken dat prominente personen leningen

hebben afgesloten bij de bank, maar die niet hebben afgelost. De leningen, met een waarde van omgerekend vele miljoenen euro's, zouden daarna uit de boeken van de bank zijn verdwenen.

Op gelekte interne stukken van de bank staan de namen van onder anderen governor Robert van Trikt van de CBvS, directeur Gilmardo Kromosoeto van de SPSB en waarnemend president Iwan Rasoelbaks van het Hof van Justitie. De stukken worden naar buiten gebracht door medewerkers van de SPSB. De klokkenluiders worden door bankdirecteur Kromosoeto op non-actief gesteld omdat zij het bankgeheim zouden hebben geschonden. Uit de documenten blijkt overigens niet dat daadwerkelijk sprake is van fraude of dat lopende leningen uit de boeken zijn geschrapt. Volgens de CBvS is er niets aan de hand. Omdat de geruchten aanhouden, dringen alle oppositiepartijen aan op onderzoek. Ook willen ze dat Kromosoeto op non-actief wordt gesteld. Tot op heden, tien maanden na het bekend worden van de vermeende bankfraude, is niets bekend over de resultaten van het onderzoek.

5. Hakrinbank plaatst aandelen

Hakrinbank sluit boekjaar 2018 volgens het jaarverslag af met een nettowinst van ruim dertig miljoen Surinaamse dollar. Het eigen vermogen neemt toe van 322 miljoen naar 347 miljoen Surinaamse dollar maar de BIS-ratio daalt van 10,65 procent eind 2017 naar 7,65 procent eind 2018. De belangrijkste oorzaak hiervan is dat de bank, onder grote druk van de CBvS en de overheid, haar meerderheidsaandeelhouder, deelneemt in de aandelenemissie van DSB. De waarde van deze aandelen moet in mindering worden gebracht op het eigen vermogen voor de bepaling van de BIS-ratio. Vandaar dat de BIS-ratio daalt. Ook hier wordt het ene gat met het andere gedicht. De bank geeft de volgende toelichting in het jaarverslag.

De toename van de post Deelneming hangt samen met de participatie in het geplaatst kapitaal van de DSB Bank N.V. via de door deze bankinstelling gehouden aandelenemissie in november 2018. Deze participatie is uit strategische overwegingen gedaan, met het oog op het realiseren van schaal- en

synergievoordelen. (...) Hoewel het eigen vermogen van onze bank, na goedkeuring van het winstbestemmingsvoorstel, zal toenemen met SRD 31,2 miljoen tot het robuust niveau van SRD 347,2 miljoen, daalde vanwege de participatie in het geplaatst kapitaal van de DSB Bank N.V., de BIS ratio tot onder de door de Centrale Bank van Suriname (CBvS) voorgeschreven minimumnorm.'

Hakrinbank verantwoordt het belang van circa achttien procent in DSB, waarop volgens de toelichting geen invloed van betekenis op het zakelijke en het financiële beleid wordt uitgeoefend, onder de post deelnemingen. Het is internationaal gebruikelijk om een dergelijk belang op te nemen onder de post effecten. De bank besluit tot uitgifte van nieuwe aandelen en geeft de volgende redenen voor de emissie.

Met deze emissie beoogt de Hakrinbank om haar solvabiliteit en BIS-ratio flink te verbeteren. Dit is nodig ter financiering van de met haar groeistrategie samenhangende investeringen, vooral op het gebied van financiële technologie, ofwel fintech, gebaseerde innovatieve producten en diensten en digitalisering, alsmede het hebben van voldoende buffervermogen voor het opvangen van bedrijfsrisico's. Ook was de BIS-ratio sedert juli 2018 onder de minimumnorm van de Centrale Bank van Suriname (CBvS) van 10%.'

De belangrijkste reden voor uitgifte van aandelen is natuurlijk de sterke afname van de BIS-ratio door de participatie in het geplaatste kapitaal van DSB. Wanneer de Surinaamse overheid Hakrinbank niet had gedwongen om een aandelenbelang in DSB te nemen, zou de uitgifte van aandelen niet nodig zijn geweest.

6. Hakrinbank rijgt madeliefjes

President Bouterse onderhoudt goede contacten met personen en bedrijven die hem en de NDP politiek en financieel steunen. Het voordeel voor betrokkenen is dat zij een groot deel van het werk voor de overheid en parastatale bedrijven en instellingen² in de wacht slepen, zonder lastige openbare aanbestedingen.

Volgens nieuwssite *Starnieuws* koopt het Ministerie van Ruimtelijke Ordening, Grond- en Bosbeheer (ROGB) net voor de verkiezingen van 25 mei 2015 een in grondhuur uitgegeven terrein van Global Vastgoed, een bedrijf van ene Adjai Bhiekhemsing, in de Tawajaripolder ten zuidwesten van Paramaribo. De prijs is 2,3 miljoen euro, tegen een koers van 4,15 ongeveer 9,7 miljoen Surinaamse dollar. De post wordt in de begroting opgenomen onder 'Landbouw infrastructuur en export promotion' van het ministerie van Landbouw, Veeteelt en Visserij (LVV).

Starnieuws vindt de data waarop de documenten in 2015 in orde zijn gemaakt opvallend. Minister Rusland van Financiën ontvangt op 18 februari de offerte van Bhiekhemsing. Vicepresident Robert Ameerali deelt op 20 maart de minister van ROGB mee dat de Raad van Ministers, naar aanleiding van zijn voorstel van 5 maart, in de vergadering van 10 maart de aankoop heeft goedgekeurd. De minister van ROGB vraagt 25 maart zijn collega van LVV, Soeresh Algoe, om met spoed de autorisatie van het overeengekomen bedrag voor de koop van het terrein te effectueren. Vicepresident Ameerali wijzigt 18 mei de opdracht van 20 maart en vermeldt dat ROGB het voorstel heeft gedaan op 27 april en niet op 5 maart. In plaats van aankoop zal het grondhuurrecht in algemeen belang vervallen worden verklaard tegen een betaling van een overeengekomen schadeloosstelling aan Global Vastgoed. Op 20 mei tekent minister Rusland van Financiën voor de autorisatie van 9,7 miljoen Surinaamse dollar. Op 21 mei ontvangt minister Algoe van LVV de factuur van de 'schadeloosstelling' van Bhiekhemsing. Op de bestelbonnen is de omschrijving 'betreft schadeloosstelling vanwege overname 93,6703 ha perceelland, missive268' gebruikt.

² Surinaamse wetgeving: publiek- en privaatrechtelijke rechtspersonen waarin de overheid een meerderheidsbelang of doorslaggevende zeggenschap heeft.

Assembleelid Asiskumar Gajadien van de VHP vindt dat Bouterse selectief blind is voor de corruptie die wordt gepleegd. In De Nationale Assemblée strijdt hij tegen deze corruptie. Brieven waarin hij om opheldering vraagt worden niet beantwoord. Volgens Gajadien blijkt uit de stukken hoe de regering vlak voor de verkiezingen van mei 2015 met staatsgelden bevriende relaties heeft bevoordeeld. Global Vastgoed ontving eerder een lening van vier miljoen Amerikaanse dollar van een staatsbedrijf en betaalde die niet terug, concludeert hij. De waarde van het onderpand is niet toereikend. Volgens Gajadien faciliteert het beleid van Bouterse corruptie.

Mahinder Jogi van de VHP vraagt 19 februari 2019 volgens *Starnieuws*, waarom de regering onderhands werk gunt aan onder andere Dalian, Rudisa van Dilip Sardjoe en P&D Contractors voor de levering van voertuigen en aanpak van infrastructurele werken. Bouterse maakt tijdens een toespraak op 10 maart 2019 bekend dat de regering vóór de verkiezingen in 2020 – de tijdsaanduiding is een interessante partijpolitieke toevoeging – 3.250 woningen wil bouwen in het project Altona Village II. De bouw zal worden uitgevoerd door P&D Real Estate. Volgens dagblad *De West* vindt parlementariër Jogi het opmerkelijk dat P&D Real Estate steeds in aanmerking komt voor projecten van de overheid, zoals de bouw van het ziekenhuis in Wanica.

Starnieuws schrijft 15 februari 2020 dat Jogi van de president wil weten waarom de overheid via staatsbedrijven de ondernemer Sarwan-koemar Poenai, eigenaar van P&D, met miljoenen financiert. In april 2012 koopt Wakiki Resort voor 1,5 miljoen Amerikaanse dollar een perceel van 684 hectare van Billiton Suriname. Nadien wordt Poenai directeur en enig aandeelhouder van Wakiki. Hij verkoopt op 9 oktober 2014 vijftig hectare voor 375 duizend Surinaamse dollar aan Giga Vastgoed, waarvan hij ook enig aandeelhouder is. Dit perceel is nadien bezwaard met hypotheekleningen: 650 duizend Amerikaanse dollar van Pensioenfonds Staatsolie en vijf miljoen euro en tien miljoen Surinaamse dollar van Hakrinbank. Jogi is hoogst verbaasd dat een stuk grond van 375 duizend Surinaamse dollar binnen enkele jaren met zo'n zeven miljoen euro kan worden bezwaard. Volgens Jogi hebben ook andere partijen, zoals Finabank, grote leningen verstrekt en zijn deze niet altijd op tijd terug-

betaald. In oktober 2019 zou een perceel van 171 hectare door de overheid voor elf miljoen euro van Wakiki zijn gekocht. Van de opbrengst zou ruim tien miljoen Amerikaanse dollar voor de verkoper bestemd zijn en ruim 800 duizend Amerikaanse dollar voor het Pensioenfonds Staatsolie. Het ontgaat Jogi waarom de overheid deze grond aankoopt van een particulier die door velen wordt gezien als een stroman van Bouterse.

Eind februari 2020 lijkt rond de aankoop van voertuigen voor enkele ministeries en het Korps Politie Suriname een nieuw corruptieschandaal de kop op te steken. Assembleelid Krishna Mathoera van de VHP vindt dat sprake is van corruptie en vriendjespolitiek bij de aankoop van de voertuigen via Rudisa Motor Company van Dilip Sardjoe. In een ambtsbrief wordt de goedkeuring van de Raad van Ministers gevraagd om af te wijken van de regel om een openbare aanbesteding te houden. De parlementariër wil weten waarom er geen openbare aanbesteding is geweest. Het zou volgens een besluit gaan om tweeëntwintig voertuigen van het merk SsangYong ter waarde van 605 duizend Amerikaanse dollar en volgens een ander besluit om tweeëntwintig voertuigen ter waarde van 844 duizend Amerikaanse dollar. In totaal zouden uiteindelijk vijfenzeventig pick-ups van het merk SsangYong, vier bussen en vijftig motor- en bromfietsen zijn aangeschaft volgens Mathoera, zonder dat het parlement hierover een besluit heeft gezien. Het verbaast Mathoera dat niet gekozen is voor efficiënte dieselauto's maar voor gasolineauto's³ met een kostbaar brandstofverbruik. *Suriname Herald* bericht 13 maart 2020 dat Rudisa Group of Companies tien motorfietsen en acht containers (politiehulpstoffen) schenkt aan het ministerie van Justitie en Politie ten behoeve van het Korps Politie Suriname, ter optimalisering van de politiezorg en verhoging van de veiligheid en de dienstverlening. Op social media schrijft een Surinamer 'Dat noemen ze in je eigen vet bakken'⁴.

Parlementariërs van de oppositie vrezen dat de regering bevriende relaties bevoordeelt. Hakrinbank, waarvan de overheid in strijd met de wet meerderheidsaandeelhouder is, zou worden misbruikt voor transacties met Poenai, Bhiekhemsing en hun ondernemingen om geld

³ Benzineauto's.

⁴ Of: Met zijn eigen vet gesmeerd worden. Geholpen worden met geld dat je eigenlijk toekomt. Vergelijkbaar met 'een sigaar uit eigen doos'.

naar bevriende relaties te leiden. De parlementariërs hebben het ernstige vermoeden dat kredieten worden verschaft zonder bedrijfseconomische reden, dat de waardes van onroerend goed als onderpand te hoog worden voorgesteld en dat wordt geschoven met zekerheden tussen verschillende kredieten. De kredieten zijn vermoedelijk oninbaar. Dat zou worden verhuld door slechte leningen af te lossen met nieuw (slechte) leningen en fictieve transacties waarmee inkomsten op rekeningen-courant worden gesimuleerd, met als doel om de slechte leningen te maskeren door te laten lijken alsof deze recent zijn verstrekt en van goede kwaliteit zijn. Fraude-experts noemen een dergelijke constructie bijna liefkozend een *daisy chain*, ofwel een madeliefjesketting.

7. De cijfers van de banken

Banken vervullen een belangrijke rol in de economie. Burgers en bedrijven moeten op banken kunnen vertrouwen wanneer zij hun geld bij een bank uitzetten, betalingen laten uitvoeren of een lening opnemen. Ook leveranciers, personeel, vakbonden en de overheid moeten op banken kunnen vertrouwen. Daarom is het van belang dat banken inzicht geven in hun financiën met een inzichtelijk en door een accountant gecontroleerd jaarverslag. De Surinaamse Wet Toezicht Bank- en Kredietwezen 2011 vereist dat banken een gecontroleerde jaarrekening indienen bij de ‘Bank’, de CBvS. De wet verplicht de banken ook om de jaarrekening:

‘in een door de Bank vast te stellen vorm:

- a. in het Advertentieblad van de Republiek Suriname en in tenminste een dagblad te publiceren;*
- b. ten minste een jaar na verschijning ter beschikking te stellen van het publiek hetzij door publicatie op haar website of op aanvraag.’*

Voor zover ik weet heeft de CBvS de bedoelde ‘vorm’ nooit vastgesteld en is daarin al vele jaren nalatig. Publicatie van een jaarrekening in het Advertentieblad van de Republiek Suriname en een dagblad is een sterk verouderde eis in het internettijdperk. Met de ongelukkig geformuleerde bepaling onder b wordt vermoedelijk bedoeld publicatie

voor de duur van ten minste een jaar na verschijning van de jaarrekening. In de huidige tijd wordt door belanghebbenden verwacht dat banken hun jaarrekening (of beter: het jaarverslag, inclusief bestuursverslag en overige gegevens) op hun website beschikbaar stellen.

In Suriname zijn acht banken actief. De gegevens hierna zijn, tenzij anders vermeld, gebaseerd op de situatie eind 2018 en ontleend aan de jaarverslagen van de banken. DSB is de grootste bank van Suriname. De aandelen worden gehouden door Hakrinbank, de verzekeraars Assuria, Fatum en Self-Reliance (elk circa achttien procent) en een groot aantal kleine aandeelhouders. Het balanstotaal van de bank is 7,5 miljard Surinaamse dollar. De bank heeft 475 werknemers. Hakrinbank is in omvang de tweede bank van het land. De Surinaamse overheid heeft een meerderheidsbelang in de bank. De bank heeft daarnaast een groot aantal kleine aandeelhouders. Het balanstotaal is 4,6 miljard Surinaamse dollar. De bank heeft 321 werknemers. Republic Bank is een deelneming van Republic Bancorp in de Verenigde Staten. De aandelen van Finabank worden gehouden door enkele professionele partijen. De bank heeft 184 werknemers. De Coöperatieve Spaar- en Kredietbank Godo⁵ (Godo) heeft klanten als leden. Het balanstotaal is 0,6 miljard Surinaamse dollar. De bank heeft 146 werknemers. Surichange Bank is opgericht als geldwisselkantoor en heeft vanaf 2005 een bankvergunning. De bank heeft eind 2017 een balanstotaal van 0,7 miljard Surinaamse dollar en 64 werknemers. De Surinaamse Volkscredietbank (VCB Bank) en de SPSB worden geheel gehouden door de Surinaamse overheid.

De cijfers van Republic Bank zijn opgenomen in het jaarverslag van Republic Bancorp. Republic Bank hoeft geen cijfers over de lokale activiteiten te publiceren. DSB, Hakrinbank en Godo stellen hun jaarverslagen op volgens algemeen aanvaarde grondslagen voor financiële verslaggeving en publiceren deze op hun websites, Godo een verkorte versie hiervan. Finabank stelt haar jaarverslag op volgens *International Financial Reporting Standards* (IFRS) en publiceert een verkorte versie op haar website. VCB Bank en SPSB publiceren geen (recente) jaarverslagen op hun website. Surichange Bank publiceert als laatste verslag het jaarverslag over 2017 op haar website.

⁵ Honingraat.

De informatie in de jaarverslagen van Surinaamse banken is weinig informatief en niet goed vergelijkbaar bij gebrek aan Surinaamse verslaggevingsvereisten. Op een uitzondering na – Finabank stelt de jaarrekening op volgens IFRS – gebruiken de Surinaamse banken voor zover bekend algemeen aanvaarde grondslagen voor financiële verslaggeving. Dat is een inhoudsloos begrip zolang niet is overeengekomen en is vastgelegd wat algemeen aanvaarde grondslagen voor financiële verslaggeving in Suriname zijn. Finabank maakt niet het gehele jaarverslag volgens IFRS openbaar voor het grote publiek maar een *condensed annual report*, een verkort verslag. De accountant verwijst in zijn controleverklaring naar het *glossy report*. Dat niet alle informatie voor het grote publiek beschikbaar wordt gesteld doet afbreuk aan de toegevoegde waarde van toepassing van IFRS en maakt het verslag een stuk minder *glossy*.

Waarom VCB Bank en SPSB geen jaarverslagen publiceren op hun website is niet bekend. Deze banken worden gehouden door de overheid. Er wordt vermoed dat de banken verlies maken en door de overheid in stand worden gehouden om andere belangen te dienen. De eind 2016 aangekondigde fusieplannen van VCB Bank en SPSB zijn nog niet gerealiseerd. Eerder werd een andere staatsbank, de Landbouwbank, overgenomen door VCB Bank. Hiermee wordt uitvoering gegeven aan voornemens van decennia geleden om de verlieslatende staatsbanken te saneren. Wat in andere landen binnen enkele maanden is gerealiseerd, duurt in Suriname tientallen jaren. De wet biedt de CBvS de mogelijkheid om banken ontheffing te verlenen voor het indienen en het publiceren van de jaarrekening. Met deze bizarre bepaling is geen enkele belanghebbende gediend. Het is niet duidelijk of de CBvS gebruik heeft gemaakt van haar bevoegdheid om VCB Bank en SPSB ontheffing te verlenen. De CBvS heeft er zelf geen moeite mee om na 2014 geen jaarrekeningen meer te publiceren, hoewel daarvoor geen ontheffing mogelijk is.

De Nationale Assemblée heeft op 31 augustus 2017 de Wet op de Jaarrekening aangenomen. Deze wet is van toepassing op een groot aantal typen ondernemingen en instellingen. De verslaggeving vindt plaats met het jaarrapport bestaande uit het bestuursverslag, de jaarrekening en de overige gegevens. De toepasbaarheid van de vereisten is afhankelijk gesteld van de omvangscriteria netto-omzet, balanswaarde en

gemiddeld aantal *fulltime* werknemers. Als verslaggevingsstandaarden komen in aanmerking IFRS voor grote rechtspersonen en organisaties van openbaar belang (OOB's), IFRS voor *small and medium sized entities* (SME's) voor middelgrote rechtspersonen en fiscale grondslagen voor kleine rechtspersonen. Als OOB's worden aangemerkt naamloze vennootschappen waarvan effecten openbaar worden verhandeld of een openbare notering hebben, kredietinstellingen, verzekeraars, pensioenfondsen en parastatale instellingen. Accountantscontrole is verplicht voor grote rechtspersonen, middelgrote rechtspersonen en OOB's. De wet is van kracht vanaf 1 januari 2018. Er gelden overgangstermijnen voor de toepassing van IFRS, vanaf boekjaar 2020, en IFRS voor SME's, vanaf boekjaar 2021. Met het van kracht worden van deze wet moet de financiële verslaggeving door Surinaamse banken vanaf 2020 een stuk beter worden.

8. De centrale bank is failliet

De CBvS publiceert na boekjaar 2014 geen jaarrekeningen meer. Inmiddels is duidelijk waarom. De CBvS lijdt in 2015 en 2016 onder de governors Gillmore Hoefdraad en Glenn Gersie ongeveer een miljard Surinaamse dollar verlies, door onjuist geprijsde valuta-swaps. Het eigen vermogen van de CBvS is fors negatief, de centrale bank is technisch failliet. De indirecte aanleiding voor de verliezen is het slechte betalingsgedrag van de overheid. Omdat de overheid de bedrijven die werkzaamheden voor haar hebben uitgevoerd niet betaalt, kunnen deze bedrijven hun kredieten bij de banken niet aflossen. Sommige banken hebben onvoldoende spaargeld voor de kredieten die zij verstrekken en lenen daarom geld van de CBvS. Doordat de kredieten niet worden afgelost, kunnen de banken het geld dat zij hebben geleend bij de centrale bank niet terugbetalen.

Surinaamse banken moeten een groot deel van de spaartegoeden en deposito's van klanten apart zetten in een zogenoemde kasreserve. Dat geld mag niet gebruikt worden voor kredietverlening. Zo staat de helft van tegoeden van bankklanten in Amerikaanse dollars en euro's op rekeningen bij buitenlandse banken. De overheid bedenkt een list en laat de CBvS indirect monetair financieren. De kasreserves van banken in

vreemde valuta worden, in strijd met de regels, tijdelijk verlaagd. De banken verkopen de vreemde valuta die hierdoor beschikbaar komen voor een jaar aan de CBvS en spreken af om deze na een jaar terug te kopen tegen dezelfde koers. De CBvS betaalt de banken met Surinaamse dollars. De banken kopen met de Surinaamse dollars schatkistpapier van de overheid met een looptijd van een jaar. De overheid lost met de opbrengsten haar schulden af bij de bedrijven, de bedrijven lossen hun kredieten af bij de banken en de banken lossen hun leningen af bij de centrale bank.

Hiermee wordt het kredietprobleem van de overheid als wanbetaler een jaar vooruitgeschoven. Het is de vraag of de overheid na een jaar in staat zal zijn om het schatkistpapier af te lossen, zodat de banken met de ontvangen Surinaamse dollars de vreemde valuta kunnen terugkopen van de centrale bank. De CBvS koopt contant Amerikaans dollars en euro's van banken en verkoopt deze op termijn tegen dezelfde koers. Het renteverskil tussen Surinaamse dollars en de vreemde valuta is pakweg vijftien procent. Tel uit de winst voor de banken, en het verlies voor de CBvS en het Surinaamse volk.

Nadat begin januari 2020 bekend wordt dat de CBvS een aanzienlijk deel van de kasreserves van de banken in vreemde valuta heeft 'gebruikt', stuurt de directie van Hakrinbank een circulaire aan de medewerkers. In de circulaire wordt ingegaan op deze valuta-swaps met de CBvS, in de aanloop naar herziening van de kasreserveregeling voor vreemde valuta. De directie schroomt niet om melding te maken van de risico's voor de klanten van Hakrinbank die hiermee gepaard gaan, en dat sprake is van medewerking verlenen aan monetaire financiering met het spaargeld van het volk, die door alle betrokkenen destijds steevast werd ontkend. Hierna volgt een passage uit de brief.

Het is begonnen met het aangaan van vreemde valutaswaps met de CBvS in de tweede helft van 2014. Hierbij heeft de Hakrinbank ter aanvulling van de internationale reserves van de CBvS welke vanwege massieve interventies flink afnamen een bedrag van USD. 8,1 miljoen en Eur. 13,2 miljoen uit de vreemde valuta kasreserve verkocht aan de CBvS met de afspraak om deze na een bepaalde periode tegen dezelfde koers weer terug te kopen. De ontvangen SRD tegenwaarde werd voor een groot deel belegd in schatkistpapier ter financiering van het begrotingstekort. Terugnijkend zijn

we niet trots op deze gepleegde handelingen, waarbij vreemde valuta middelen van onze cliënten zonder enige waarborg werden toevertrouwd aan de CBvS en we monetaire financiering faciliteerden. Vanwege de gepleegde interventies kon de CBvS op vervaldatum van de swapovereenkomst deze euro's en USD niet aan ons terug verkopen en heeft zij dat gefaseerd gedaan, waarbij het laatste deel in augustus 2019 werd afgewikkeld. Bij afwikkeling van deze swaps heeft de CBvS de vreemde valuta middelen bij zich gehouden als onderdeel van de kasreserveverplichting van onze bank.'

De banken worden aan twee zijden geconfronteerd met wanbetaling. De overheid betaalt de Surinaamse dollars die zijn geïnvesteerd in schatkistpapier niet op tijd terug en de CBvS betaalt de vreemde valuta uit de valutaswaps niet op tijd terug. Pas in augustus 2019 heeft de CBvS volgens Hakrinbank de laatste transacties afgewikkeld. Hakrinbank vermeldt daarbij dat de CBvS de vreemde valuta bij zich heeft gehouden als onderdeel van de kasreserve. De vraag is gerechtvaardigd of het geld van het volk er nog wel is en ooit kan worden terugbetaald. Daar heeft al jarenlang geen accountant meer naar gekeken. En dan moet het schandaal rond de kasreserves in 2020 nog plaatsvinden.

De governors Gillmore Hoefdraad en Glenn Gersie en de bankiers die hieraan hebben meegewerkt, zijn verantwoordelijk voor groot-schalig misbruik van de middelen uit de kasreserves, het spaargeld van het volk, voor monetaire financiering. Omdat zij klaarblijkelijk geen begrip hebben van rentepariteit, valutatermijnkoersen, het verschil tussen economische en juridische eigendom, noch van fatsoenlijk bankieren, leidt dit tot enorme verliezen voor de CBvS en daarmee voor het Surinaamse volk. De CBvS is in feite failliet en wordt met de kasreserves, het spaargeld van het volk, op de been gehouden. Wat een blamage.

9. De stoelendans van de governors

De functie governor van de CBvS is niet benijdenswaardig. Een kandidaat moet tot de vriendenkring van de machthebbers behoren om voor benoeming in aanmerking te komen. De governor kan niet onafhankelijk optreden omdat de CBvS ook een politieke agenda moet vervullen. De CBvS loopt aan

de leiband van de minister van Financiën. Is het wel mogelijk voor een integer en principieel mens om de functie onder Bouterse als president te vervullen of wordt bij de ambtsaanvaarding de handdoek al bij voorbaat in de ring gegooid?

Op 12 februari 2019 wordt governor Glenn Gersie onverwachts ontslagen. De reden hiervoor is niet bekendgemaakt. Over het algemeen wordt aangenomen dat hij niet langer bereid is om zijn oor te laten hangen naar de minister van Financiën en de president bij hun verzoeken om monetair te financieren.

Robert van Trikt, registeraccountant, wordt begin 2019 aangesteld als lid van de raad van commissarissen van de CBvS namens de Surinaamse overheid. Oud-directeur van DSB Sigmund Proeve wordt begin 2019 ook benoemd als lid van de raad van commissarissen. Proeve wordt begin 2017 als CEO van DSB door de raad van commissarissen geschorst omdat de bank onder zijn leiding in grote problemen komt. De schorsing wordt later ongedaan gemaakt en de directie en de raad van commissarissen van de bank laten tot veler verrassing weten dat Proeve in goede harmonie zal vertrekken. De bank leidt dramatische verliezen en wordt door een geforceerde aandelenemissie in 2018 gered. De CBvS en de minister van Financiën ontkenden destijds ten stelligste dat de bank financiële problemen had. Op gebruikelijke Surinaamse wijze werd deze affaire met de mantel der liefde bedekt. De Surinaamse pers beschreef de beerput die gesloten werd en de stank die bleef hangen.

Robert van Trikt start 1 maart 2019 in de functie van governor van de CBvS als de opvolger van Glenn Gersie. Daarmee wordt de positie van ‘regeringscommissaris’ vacant. De koopman Vijay Kirpalani, van warenhuis Kirpalani, wordt aangetrokken voor de functie van president-commissaris bij de CBvS. Hij wordt daarmee in de raad verenigd met Sigmund Proeve, voormalig CEO van DSB en tevens voorzitter van de raad van commissarissen van Kirpalani N.V., een van de belangrijke zakelijke relaties van DSB.

Van Trikt moet al in januari 2020 het veld ruimen nadat verschillende onregelmatigheden zouden zijn gebleken: de aankoop in mei 2019 van auto's voor privégebruik tegen te hoge prijzen (de media schrijven consequent over ‘peperdure auto's’), het antedateren per augustus 2019 van een in januari 2020 opgestelde leningovereenkomst voor de auto's,

de aankoop van een kantoorpand van Assuria Verzekering voor 4,9 miljoen Amerikaanse dollar en de aankoop van het terrein 'Blauwmeer' voor twintig miljoen Amerikaanse dollar van DAVG. Daarnaast zou Van Trikt werkzaamheden voor de CBvS en bij banken ter waarde van 2,5 miljoen euro laten uitvoeren door de Belgische vestiging van adviesbureau Clairfield, dat werk uitbesteedt aan Orion Assurance & Advisory, het bedrijf waarvan Van Trikt partner is. Volgens Hans Buysse, managing partner van Clairfield België, is minister van Financiën Hoefdraad hiervan op de hoogte en aanwezig geweest bij ontmoetingen tussen Clairfield en de CBvS. Hoefdraad zou volgens Buysse tussentijdse rapporten hebben ontvangen en daarover zijn tevredenheid hebben geuit.

De ex-governor Van Trikt wordt 6 februari 2020 gearresteerd en laat zich juridisch adviseren door de advocaat van de president, Irvin Kanhai. Kanhai laat in maart 2020 volgens *Starnieuws* weten dat uit stukken blijkt dat Clairfield tezamen met Ashween Angnoe, de andere partner van Orion, werk heeft verricht voor Hakrinbank. Clairfield zou daarvoor 625 duizend euro aan Orion hebben betaald. Algemeen directeur van Hakrinbank, Rafiek Sheorajpanday, laat *Starnieuws* weten dat Hakrinbank nog geen tien procent van 625 duizend euro heeft betaald. In de overeenkomst die door Hakrinbank is gesloten met Clairfield en Orion is een lager bedrag overeengekomen volgens Sheorajpanday. Hij ontkent niet het bestaan van de overeenkomst, die onmiskenbaar duidt op grove belangenverstrengeling, waarbij Hakrinbank betrokken is.

Namen van kandidaten voor de functie van governor worden in de publiciteit gebracht alvorens vaststaat of zij geschikt zijn voor de functie en bereid zijn deze te vervullen. De selectie en toetsing van geschiktheid zou in alle vertrouwelijkheid moeten plaatsvinden maar het debat daarover wordt in de media gevoerd. Als eerste wordt Karel Eckhorst genoemd als mogelijke nieuwe governor. Hij is adviseur bij de International Bank for Reconstruction and Development. Eerder is hij adviseur bij het International Monetary Fund (IMF) en werkzaam in verschillende functies bij de CBvS. Karel Eckhorst laat weten geen belangstelling te hebben voor de functie.

De geruchten doen al langer de ronde. Het Nationaal Informatie Instituut maakt 9 februari 2020 bekend dat de president het voornemen heeft om Sigmund Proeve voor zes maanden te benoemen tot waarnemend governor. De president zou de Surinaamse Bankiersvereniging

(SBV) hebben gevraagd om kandidaten voor te stellen en zegt dat de SBV niet met suggesties is gekomen. Volgens de SBV zijn wel degelijk kandidaten voorgedragen maar werden deze door de president afgewezen. Er barst een storm van kritiek los. Veel prominenten zijn tegen de benoeming van de voormalige bankier Proeve en nemen zich voor in verzet te komen bij een benoeming. Volgens politieke partij DA '91 zou hij 'een triootje hebben gevormd met toenmalige governor Gillmore Hoefdraad en president Desi Bouterse tijdens zijn functie als directeur van DSB' waarmee hij de bank in grote problemen bracht.

Werknemers van de CBvS protesteren op 11 februari 2020 op de stoep voor de CBvS. Zij vinden dat de overheid zich te veel bemoeit met het beleid van de CBvS, zijn boos over de recente ontwikkelingen rond de governor en de kasreserves en willen niet dat Proeve wordt benoemd als governor. In de loop van de dag wordt bekend dat de regering op zoek moet naar een andere kandidaat voor de post, omdat hij zich heeft teruggetrokken. Roy Baidjnath Panday, procureur-generaal bij het Hof van Justitie, stelt een antecedentenonderzoek in naar Proeve. Hij concludeert dat hij niet geschikt is om als governor van de CBvS te functioneren. Het blijft onduidelijk of Proeve dit al wist voordat hij zich terugtrok.

De Surinaamse wet stelt geen geschiktheidsvereisten aan commissarissen van de CBvS. Het lijkt geenszins onredelijk om aan de personen die toezicht houden op de taakuitoefening door de governor, ten minste gelijkwaardige geschiktheidsvereisten te stellen als aan de governor, afgezien van de meer operationele aspecten van zijn functie. Dat de CBvS na 2014 geen jaarrekeningen heeft gepubliceerd is elke individuele commissaris, en in het bijzonder de president-commissaris Vijay Kirpalani, evenzeer aan te rekenen als de governor. Zij overtreden elk daarmee bij herhaling artikel 30 van de Bankwet. Wanneer een kandidaat zonder voorbehoud wordt afgewezen voor de positie van governor, kan hij of zij evenmin functioneren als commissaris van de CBvS.

Het personeel van de CBvS plaatst op 13 februari 2020 een ingezonden brief in *De Ware Tijd*, en spreekt de verwachting uit dat beleidsmakers de nodige maatregelen treffen om de integriteit van de moederbank te herstellen en dat zij onafhankelijk kan functioneren. Bij de CBvS werken circa 440 medewerkers.

Het is moeilijk om iemand te vinden die over de vereiste competenties beschikt én in deze slangenkuil wil stappen. Het voorstel van de president om vakbondsleider Armand Zunder, van de Progressieve Werknemers Organisatie, te benoemen stuit ook op veel verzet, onder meer van enkele vakbonden die belangenverstrengeling vrezen. Robby Berenstein, voorzitter van C-47, voorziet een verdere splitsing van de vakbeweging. Hij wil niet dat de vakbeweging medeverantwoordelijk wordt voor het slechte beleid in het land. Er zouden voorts twijfels zijn gerezen over de integriteit van Zunder, uit de tijd dat hij betrokken was bij de oprichting van verzekeraar Self-Reliance. Begin maart 2020 zet de Raad van Vakcentrales in Suriname Robby Berenstein af als woordvoerder van de organisatie, omdat hij er volgens de raad voor heeft gezorgd dat Zunder niet is benoemd. Volgens Zunder is het antecedentenonderzoek met positieve conclusies afgerond en is hem niets te verwijten rond Self-Reliance. De vakcentrales hadden graag met Zunder als governor invloed willen uitoefenen op sociale, fiscale, financiële en economische ontwikkelingen, zodat ideeën en concepten uit de vakbeweging een goede kans zouden krijgen. De vakbeweging heeft hiermee volgens de raad een kans gemist om met een vertegenwoordiger als governor van de CBvS meer te betekenen voor de *wrokoman*⁶. ‘Zonder *wrokoman* is er geen productie of een toegevoegde waarde op de arbeidsmarkt’, zegt Zunder. De herziening van het belastingsysteem is een van de grootste zorgpunten van de vakbeweging, meent de raad. Hiermee maken de vakcentrales duidelijk dat zij niet begrijpen dat de CBvS onafhankelijk, ook onafhankelijk van de vakbonden, moet functioneren. Het is opvallend hoe diep dit foute denken in de attitude van een aantal Surinamers zit. Het is alleen daarom al goed dat Zunder niet de nieuwe governor is geworden.

De SBV, de Vereniging Surinaams Bedrijfsleven en de Associatie van Surinaamse Fabrikanten dragen 18 februari Maurice Roemer, directeur van Self-Reliance en president-commissaris bij de Hakrinbank, voor als nieuwe governor. Hij heeft in Nederland bedrijfseconomie gestudeerd.

Gillmore Hoefdraad stelt enkele dagen later voor om registeraccountant Lutchman te benoemen. Hij is de accountant van onder andere Hakrinbank en SPSB. Lutchman is ook de accountant van Kirpalani, het

⁶ Werkman, arbeider.

bedrijf van Vijay Kirpalani, de president-commissaris van de CBvS, die toezicht moet houden op de governor. Robby Berenstein heeft geen vertrouwen in Lutchman omdat het onderzoek bij de SPSB nog steeds niet is afgerond. Het onderzoek wordt volgens Berenstein opzettelijk vertraagd. De procureur-generaal zou niet genoeg stukken hebben gekregen om zijn werk af te ronden. Ook over andere corruptieonderzoeken die zijn gegund aan Lutchman is volgens Berenstein nog niet gerapporteerd. ‘Minister Hoefdraad wil een stroman hebben op de CBvS die hij naar zijn hand kan zetten. Dat heeft hij ook gedaan met de vorige governor, Robert van Trikt.’, aldus Berenstein.

Maurice Roemer, die een Nederlands paspoort heeft, wordt na een snelle naturalisatie zaterdag 22 februari 2020 conform de Surinaamse Bankwet door de regering benoemd tot president ofwel governor van de CBvS. Het is bon ton voor politieke en financiële toppers die geen moeite hebben met de regering Bouterse, om bij zo’n plechtigheid aanwezig te zijn en te spreken over ‘Zijne Excellentie de President’. Ik zie iemand die veroordeeld is voor betrokkenheid bij drugscriminaliteit en meervoudige moord de nieuwbakken baas van de CBvS een *brasa*⁷ geven. De minister van Financiën schittert door afwezigheid.

De nieuwe governor laat de pers enkele uren van tevoren uitnodigen voor een ‘persconferentie’ op vrijdag 28 februari 2020 om half een in de middag. In Suriname is men gewend dat alles later begint dan de afgesproken tijd. Deze bijeenkomst begint een kwartier vroeger. De organisatie is een chaos. Het blijkt tijdens de bijeenkomst te gaan om een persbriefing. Elke journalist mag slechts één vraag stellen, terwijl er honderden vragen zijn over het misbruik van de kasreserves en hoe het land aan contante Amerikaans dollars komt nu de FED die niet meer levert. Na afloop geeft een van de directeurs van de CBvS, in aanwezigheid van de pers, de mevrouw die de e-mails over de persconferentie heeft verstuurd een uitbrander. De journalisten zijn boos omdat het onmogelijk wordt gemaakt om hun belangrijke rol te vervullen bij het controleren van de berichtgeving van de overheid en het informeren van het publiek.

Het voorarrest van Robert van Trikt wordt 6 maart 2020 met dertig dagen verlengd. Het personeel van zijn kantoor Orion Assurance & Advisory, met de slogan ‘*Accelerate your ambition!*’, is naar huis gestuurd.

⁷ Omhelzing.

Het kantoor is ontruimd. De website van Orion is bijgewerkt. Op de pagina ‘*Our people*’ zijn geen namen van partners of medewerkers meer vermeld. Van Trikt heeft een mooie toekomst achter zich.

10. Enige reserves bij de kasreserves

Er is in mei 2019 veel te doen over de aanscherping van de kasreserveregeling door de CBvS. De algemene banken houden de kasreserves in vreemde valuta aan bij grote buitenlandse banken met een goede kredietwaardigheid. De CBvS wil dat deze tegoeden worden overgeheveld naar de CBvS. Hoewel de kasreserveregeling als zodanig een gebruikelijk monetair instrument is, is de toepassing in Suriname zeer ongebruikelijk. Banken moeten maar liefst vijftig procent van de tegoeden in Surinaamse dollar bij de CBvS uitzetten. Voor de afwikkeling van betalingstransacties in Surinaamse dollar komt daar nog eens vijf procent bij, in totaal dus veertig procent. Voor vreemde valuta, vooral Amerikaanse dollars en euro’s, is zelfs vijftig procent vereist. Bijna de helft van alle spaartegoeden en deposito’s bij Surinaamse algemene banken staat dus op geblokkeerde rekeningen, grotendeels bij de CBvS. Europese banken houden een kasreserve van één procent aan bij de ECB.

De CBvS wil de kasreserveregeling zo aanpassen dat de tegoeden in vreemde valuta die algemene banken bij een buitenlandse bank aanhouden, worden overgeheveld naar de CBvS. De CBvS wringt zich in allerlei bochten om uit te leggen waar dat goed voor is, maar geen enkel argument is valide. Zo zou de solvabiliteit van de algemene banken toenemen. Dat is juist, maar het verschil is marginaal. Voor een uitzetting bij een andere algemene bank is een beperkte solvabiliteitsbelasting van toepassing, voor een uitzetting bij de CBvS is deze nihil, ook al is de centrale bank technisch failliet. Ik zou mijn geld liever uitzetten bij een grote Europese of Amerikaanse bank dan bij de CBvS, omdat ik in het laatste geval bevreesd zou zijn dat mijn geld in de bodemloze put van de Surinaamse overheid verdwijnt.

De CBvS creëert een rookgordijn met niet ter zake doend jargon en clichés: beperken geldschepping, monetair beleid, kredietplafonne-

ring, discontopolitiek, valuta-interventie, internationalisering, liberalisering, integratie, innovatie, IFRS ... Tot slot suggereert de CBvS dat de aanpassing van de kasreserveregeling op steun van betrouwbare instanties kan rekenen, door te verwijzen naar het IMF, het Center for Latin American Monetary Studies en een adviesteam uit België, maar dat maakt de voorgestelde wijziging niet minder slecht onderbouwd. De CBvS zou hiermee zelfs voldoen aan ‘internationale *best practices* geldende voor alle centrale banken in de wereld’. Dat is volstrekt onjuist. In landen met een goed ontwikkelde economie en een stabiele munt, worden vrijwel alle transacties in de eigen muntsoort afgehandeld en is geen sprake van extreme kasreservevereisten om de eigen munt tegen ontwaarding te beschermen. De mate van dollarisering van de economie van Suriname is kenmerkend voor landen met een zwakke economie en zwak fiscaal en monetair beleid. De breed gedragen vrees van deskundigen is dat deze wijziging van de kasreserveregeling door de CBvS wordt doorgevoerd om de kas van de overheid te spekken.

Er is nog een goede reden voor de CBvS en de minister van Financiën om de valutakasreserves van de banken naar de centrale bank te halen. Gillmore Hoefdraad verklapt deze reden onbedoeld tijdens zijn uitleg in De Nationale Assemblée, begin februari 2020. De vorderingen en banktegoeden van een centrale bank in vreemde valuta worden aangeduid als de deviezenreserve. Tezamen met de voorraad goud dient de deviezenreserve ter dekking van de waarde van het geld dat een centrale bank in omloop brengt, in Suriname de Surinaamse dollar. Hoefdraad licht de positie van de CBvS aan de hand van enkele getallen toe, en benoemt daarbij de activa in vreemde valuta van de CBvS.

Parlementsleden van de oppositie wijzen erop dat de CBvS ook schulden in vreemde valuta heeft aan de banken uit hoofde van de kasreserves. De minister stelt dat deviezenreserves internationaal altijd bruto worden beschouwd en dat de leden van het parlement dat kennelijk niet begrijpen. Dat irriteert de vragenstellers hogelijk, en terecht. De minister heeft gelijk dat de deviezenreserves doorgaans bruto worden beschouwd maar verzwijgt dat andere centrale banken niet de grote schulden in vreemde valuta hebben die de CBvS heeft. In de meeste landen zijn de kasreserves relatief gering van omvang. Onder de Surinaamse omstan-

digheden mag de deviezenreserve natuurlijk niet bruto worden beschouwd, maar moeten de schulden in vreemde valuta aan de banken in mindering worden gebracht. De leden van de oppositie hebben gelijk. Dan blijkt dat de CBvS de facto geen deviezenreserve heeft en dus geen dekking voor de waarde van de Surinaamse dollar. Devaluatie en inflatie staan in Suriname voor de deur. Gillmore Hoefdraad houdt liever vast aan een bruto-benadering en poetst de balans van de CBvS en de deviezenreserve op met spaargelden in vreemde valuta van het volk.

Er is veel kritiek geuit op de plannen van de CBvS door deskundigen uit de Surinaamse samenleving. Daarbij wordt gewezen op het feit dat het overhevelen van de buitenlandse tegoeden naar de CBvS geen enkel voordeel heeft voor de CBvS als monetaire autoriteit. De CBvS is niet onafhankelijk van de overheid en de financiële positie van de CBvS is onbekend door het ontbreken van jaarrekeningen over de afgelopen vijf jaar. Hier spelen andere motieven, met de verkiezingen in aantocht. De president heeft geen boodschap aan de mening van deze deskundigen. Hij luistert niet naar hen, maar vertrouwt op de deskundigheid van de governor van de CBvS en de SBV. Het is juist deze deskundigheid van de CBvS en de algemene banken die door het IMF wordt betwijfeld.

De CBvS heeft de bankiers er toch van weten te overtuigen om aan de nieuwe regeling mee te werken. De bankiers hebben geen keus, vanwege de bevoegdheden van de toezichthouder. Sommige banken houden alle tegoeden in vreemde valuta al aan bij de CBvS, omdat zij zelf geen rekeningen bij buitenlandse banken meer hebben. Veel Amerikaanse banken willen geen zogenoemde *correspondent bank* meer zijn van Surinaamse banken omdat zij het risico van witwassen en crimineel geld bij Surinaamse banken te hoog vinden. Suriname dreigt daardoor financieel geïsoleerd te raken. De CBvS legt de nieuwe voorschriften vast in de notitie 'Kasreserveregeling voor de deviezenbanken in Suriname betreffende het vreemde valutabedrijf'. Hierin staat onder meer het volgende.

De buitenlandse bank waar de kasreserve van de deviezenbank wordt aangehouden op een depositorekening of een rekeningcourant, dient tenminste een A-“rating” van het beoordelingsinstituut (ratingsbureau) Standard & Poor's te bezitten, of equivalent daaraan van een vergelijkbaar ratingsbureau.

(...)

Zowel de depositorekeningen als de rekeningen-courant worden uitsluitend gebruikt voor de boekingen inzake de verplichte kasreserve en van de mutaties daarin.

(...)

De kasreservemiddelen op de depositorekeningen en op rekeningen-courant mogen onder geen enkele voorwaarde aan derden worden bezwaard of verbonden als zakelijke zekerheid. Deze tegoeden mogen tevens op geen enkele wijze strijdig aan de kasreserveregeling worden aangewend.

(...)

Het niet-muterende gedeelte van de verplichte kasreserve zal op de rentegevende depositorekeningen kunnen worden aangehouden of desverlangd ook belegd worden in verhandelbare obligaties. De deviezenbanken mogen alleen beleggen in verhandelbare obligaties die snel en zonder veel kosten liquideerbaar zijn en afkomstig zijn van emittenten wier eigen buitenlandse kredietwaardigheid tenminste op het niveau van een 'A' rating ligt volgens de beoordeling van de internationaal erkende 'ratings agencies', met name: Moody's Investor Services, Standard & Poor's of Fitch Ratings.

(...)

De kasreservemiddelen, hetzij op rekening-courant, termijndeposito of in obligaties, zijn en blijven een tegoed van de deviezenbank bij haar correspondent en bij de Bank.

(...)

Voorts zal het Strategic Investment Committee belast zijn met het beleggingsbeleid van de Bank. Deze mogen alleen beleggen in verhandelbare obligaties die snel en zonder veel kosten liquideerbaar zijn en afkomstig zijn van emittenten wier eigen buitenlandse kredietwaardigheid tenminste op het niveau van een 'A' rating ligt volgens de beoordeling van de internationaal erkende 'ratings agencies', met name: Moody's Investor Services, Standard & Poor's of Fitch Ratings.

(...)

De overige bepalingen van dit Algemeen Voorschrift zijn mutatis mutandis van toepassing op deze vormen van beleggingen.'

De notitie is gedateerd 27 mei 2019 en ondertekend door governor Robert van Trikt. Van Trikt zet de banken eind 2019 onder druk om de gehele kasreserve in vreemde valuta te parkeren bij de moederbank. Niet alle banken geven hier aan toe, omdat het vastleggen van de afspraken over het beleggingsbeleid stroef verloopt. De afspraken zijn tot op heden niet geformaliseerd. Uit de notitie van de CBvS blijkt overduidelijk dat de kasreserves altijd het tegoed blijven van de ‘deviezenbank’ en alleen mogen worden geplaatst op rekeningen of deposito’s bij buitenlandse banken met een A-rating of mogen worden belegd in verhandelbare obligaties met een A-rating. De kasreserves zijn onder geen enkele voorwaarde bedoeld voor andere doelen, zoals de aankoop van basisgoederen, aardappelen en uien.

11. De kasreserves worden geplunderd

Op zaterdag 25 januari 2020 wordt de SBV medegedeeld dat de met de CBvS gemaakte afspraken over het beheer van de kasreserves in vreemde valuta niet zijn nagekomen. De internationale reserves blijken honderd miljoen Amerikaanse dollar lager te zijn dan de bij de CBvS geplaatste kasreserves van de banken. Voorts zouden tientallen miljoenen Amerikaans dollars aan deposito’s en andere tegoeden van banken en bedrijven zijn gebruikt door de CBvS. Een klokkenluider zou het misbruik hebben gemeld. Volgens sommige bronnen gaat het om tweehonderdvijftig miljoen Amerikaans dollar: honderd miljoen aan kasreserves, honderd miljoen aan termijndeposito’s en vijftig miljoen aan swaps en vrije deviezen.

De SBV stelt maatregelen te hebben afgedwongen om het tekort op te vangen waarbij een duurzame inkomstenstroom van zesendertig miljoen Amerikaanse dollar per jaar als zekerheid is gesteld. Jim Bousaid, oud-CEO van Hakrinbank en voormalig voorzitter van de SBV, noemt dit later ‘onderhandelen met een dief over terugbetaling’. Het heeft menigeen verbaasd dat de SBV zo naïef en laconiek heeft gehandeld, nadat deskundigen hebben gewaarschuwd voor de risico’s. Men vindt de SBV medeschuldig aan wat is gebeurd.

Steven Coutinho, de CEO van DSB, reageert tijdens een telefonisch interview voor *ABC Radio* fel en geëmotioneerd op de gebeurtenissen. Hij vindt het niet normaal wat is gebeurd omdat klanten moeten kunnen vertrouwen op banken en de centrale bank. Men heeft nog geen idee waar het geld dat is ‘gejat’ voor is gebruikt. Coutinho heeft er geen woorden voor dat de mensen die dit hebben ‘geflikt’ nog op straat lopen. Jim Bousaid zegt tijdens een interview voor radio *Apintie* het gebeurde schokkend te vinden. Bankiers hadden beter moeten weten door de weekstaten van de CBvS te lezen. In januari 2020 was er een opvallende mutatie in de buitenlandse vorderingen en waarden van zo’n honderdnegentien miljoen Amerikaanse dollar negatief. Volgens Bousaid kan het gaan om een betaling aan de Amerikaanse aluminiumproducent Alcoa voor de overname van de Afobakadam of de inkoop van staatsobligaties om de koers te ondersteunen.

De gewone man moet enorm zijn best doen om voor een klein krediet van een bank in aanmerking te komen. Een Surinaamse bank gunt niemand een bankrekening zonder een bewijs van inkomen. Dat is ridicuul beleid. Voor een krediet wordt de hele doopceel gelicht en moet de klant ontelbaar veel documenten en zekerheden overleggen. Hiermee proberen de banken de risico’s te minimaliseren en prudent te bankieren. Deze bankiers vertrouwen de spaartegoeden van hun klanten toe aan de CBvS, een failliete boedel die al jaren geen cijfers publiceert en wordt misbruikt door de Surinaamse overheid als spaarvarken en suikeroom, zonder afspraken te maken over de wijze waarop de middelen risico-avers worden uitgezet bij banken met een goede kredietwaardigheid. Elke andere belegging, besteding of investering is voor een kasreserve immers uit den boze. Daarna huilen de bankiers krokodillentranen wanneer de kasreserves bij de CBvS door de overheid wordt geplunderd.

Politieke partijen van de oppositie reageren geschokt, dienen in De Nationale Assemblée interpellatievoorstellen in en eisen dat de regering het volk informeert over wat er gaande is. De gebeurtenissen worden in verband gebracht met het ontslag van governor Robert van Trikt in januari 2020, vanwege vermeende fraude en belangenverstrengeling. Velen zijn ervan overtuigd dat de governor niet alleen gehandeld heeft en dat in elk geval de minister van Financiën, Gillmore Hoefdraad, op de hoogte moet zijn van wat zich binnen de moederbank afspeelt. De

minister heeft veel verantwoordelijkheden betreffende de CBvS en onderhoudt intensief contact met de governor. Ook de president gaat niet vrijuit. Hij wordt op de hoogte gehouden van de belangrijkste ontwikkelingen bij de CBvS en het ministerie van Financiën. Van Trikt verwees niet zonder reden naar de president toen hem gevraagd werd hoe het mogelijk was dat de *cambio*⁸ van Chotelal Amerikaans dollars tegen een heel voordelige koers kon aanbieden. De president wist van alles over de Chotelal-dollars te vertellen tijdens een partijbijeenkomst, dus hij was goed op de hoogte. De kasreserves zijn volgens de president ook gebruikt voor de aankoop van Amerikaanse dollars voor de cambio's. Volgens de toelichting van Hoefdraad in De Nationale Assemblée, ging het om dertig miljoen Amerikaanse dollar voor Chotelal.

Bezorgde burgers doen aangifte tegen de minister van Financiën. Procureur-generaal Roy Baidjnath Panday draagt een recherche-team op om personen te horen. Het verhoor van Hoefdraad op 26 februari wordt afgezegd omdat de minister niet kan worden bereikt voor de oproep. De minister verschijnt ook niet voor een verhoor op 29 februari omdat hij met spoed naar het buitenland vertrekt. Sham Binda, voorzitter van de Associatie van Kleine en Middelgrote Ondernemingen in Suriname, is van mening dat het vertrouwen in het bankwezen zo is aangetast dat een *bankrun* kan ontstaan.

De Surinaamse overheid reageert op de gebeurtenissen bij monde van vicepresident Ashwin Adhin. Volgens de vicepresident mocht de overheid de honderd miljoen Amerikaanse dollar kasreserve die als verdwenen wordt beschouwd, gebruiken ter dekking van importen en aanschaf van basisgoederen. *De Ware Tijd* schrijft over de aankoop van aardappelen en uien als voorbeeld van basisgoederen. Adhin wordt door het Surinaamse volk belachelijk gemaakt op sociale media. Surinamers wachten nu op een nieuw boek van Cynthia McLeod: 'Hoe duur was de aardappel?' Steven Coutinho legt fijntjes uit dat kasreserves niet bedoeld zijn voor aardappelen en uien. De kasreserves mogen niet door de overheid worden gebruikt en moeten risicoloos bij banken met hoge kredietwaardigheid worden uitgezet.

⁸ Geldwisselkantoor.

Ik adviseerde de bankiers met mijn artikel ‘Wanneer knapt de Surinaamse monetaire zeepbel?’ van 1 juni 2019 in *De West* om niet akkoord te gaan met aanpassing van de kasreserveregeling waarbij een deel van de kasreserves in vreemde valuta bij de CBvS zouden worden aangehouden. Mijn belangrijkste argumenten waren dat de CBvS technisch failliet is, als marionet van het kabinet fungeert, niet de expertise heeft om de kasreserves te beheren en dat het geld in de bodemloze put van de Surinaamse overheid zou verdwijnen. *Fáya Pepré*⁹, binnen een jaar kreeg ik gelijk. Coutinho wordt kort na het bekend worden van de greep uit de kas door de overheid, erop gewezen dat deskundigen de bankiers destijds waarschuwden voor de risico’s. Coutinho reageert geërgerd en zegt dat de CBvS onze moederbank is en dat de bankiers niet konden afgaan op geruchten en roddels. Volgens Coutinho hebben de banken plichten waaraan zij moeten voldoen en werd de CBvS ondersteund door externe adviezen.

12. Het IMF is niet streetwise

Het IMF heeft Suriname er in het verleden op gewezen dat het internationaal gebruikelijk is dat banken de kasreserves, ook in vreemde valuta, aanhouden bij de centrale bank. Maar de omstandigheden in Suriname zijn niet gebruikelijk. Het IMF gaat er ten onrechte vanuit dat de Surinaamse regering en de CBvS betrouwbaar en capabel zijn. Er is gesproken met onder meer Gersie, Van Trikt en hoge ambtenaren. Daarbij hebben de IMF *staff members* zich waarschijnlijk van alles op de mouw laten spelden en als bureaugeleerden een rapport geschreven. Met behulp van *editorial support* wordt een gelikt rapport opgesteld dat vertrouwen uitstraalt. Inhoudelijk is er het een en ander op aan te merken. Wanneer het IMF meer *streetwise* zou zijn had het geweten dat het overhevelen van de kasreserves in vreemde valuta naar de CBvS *a recipe for disaster is*. In Suriname heeft men hier ten tijde van André Telting van afgezien omdat de CBvS niet de deskundigheid heeft om de kasreserves in vreemde valuta te beheren.

⁹ *Fáya Pepré Nieuws* is een pro-NDP en pro-Bouterse nieuwsmedium.

Het IMF publiceert eind 2019 haar *Article IV Consultation* over Suriname. De essentie van de bevindingen is als volgt. De economie groeit gestaag met lage inflatie. Er is weinig vooruitgang gerealiseerd met dringend noodzakelijke budgettaire en macro-economische hervormingen. De overheidsfinanciën zullen waarschijnlijk verder verzwakken. Er is vooruitgang bij de ontwikkeling van instrumentarium voor de centrale bank maar er is meer nodig om de geloofwaardigheid van het monetaire raamwerk te versterken. De banksector wordt geconfronteerd met grote risico's en er zijn hiaten in het toezicht door de CBvS. Het IMF stelt dat snel actie noodzakelijk is om de overheidsschuld te saneren, het begrotingstekort te verminderen, btw in te voeren, subsidie op elektriciteit in te perken, monetair beleid te moderniseren, de koers van de Surinaamse dollar los te laten, de kapitalisatie van banken te verbeteren, en ga zo maar door. De regering Bouterse heeft hier niets aan gedaan. Het ontbreekt het team onder leiding van Bouterse, die al van jongs af aan niets van intellectuelen moet hebben, aan de broodnodige expertise. Met enig leedvermaak neem ik kennis van één van de weinige positieve bevindingen in de rapportage van het IMF.

The CBvS has moved toward international best practice of having banks hold their FX required reserves under central bank's management. Banks are now required to place half of their U.S. dollar required reserves, and all of their euro required reserves under the CBvS's management (previously, much of these reserves were managed by the banks themselves, subject to CBvS guidelines). A newly-instituted Strategic Investment Subcommittee for banks, provides banks with more representation than the CBvS, giving them a significant influence over how international reserves are managed (although the CBvS governor has veto power over the subcommittee's investment decisions).

Het IMF geeft een pluim aan Suriname omdat de kasreserves in vreemde valuta nu ook (geheel of ten dele) door de CBvS worden beheerd. De serieus te nemen deskundigen hebben juist gewaarschuwd om dit onder de regering Bouterse niet te doen. We weten inmiddels wat de gevolgen zijn. Het IMF heeft geblunderd en wordt namens het Surinaamse volk

bedankt. Het is te hopen dat het IMF onder leiding van Kristalina Georgieva, die in de jaren negentig zag dat hyperinflatie in Bulgarije haar moeder's spaargeld binnen een week wegvaagde, wel *streetwise* is.

13. 'A no mi, tralala'.

De minister van Financiën bagatelliseert de problemen rond de kasreserves tijdens een toelichting in De Nationale Assemblée. Volgens de bewindsman zijn de spaartegoeden van de bevolking in vreemde valuta niet misbruikt, gestolen of verdampt. De CBvS moest er volgens de minister voor zorgen dat valutatransacties konden plaatsvinden en dat importen betaald konden worden. Het zou hierbij gaan om brandstof, medicijnen, consumptiegoederen, productie-ondersteunende goederen, schuldaflossingen en het voorzien van banken en cambio's van vreemde valuta voor bedrijven en particulieren. De CBvS en de banken hebben nog miljarden in kas, dus er zouden geen redenen voor zorg zijn, volgens de minister. Alsof een politieagent na een brute roofoverval zegt: 'U hebt nog een portie nasi en een *djogo*¹⁰ Parbo, dus maakt u zich niet druk.'

Tijdens een persconferentie over de greep uit de kasreserves zou de president een toelichting moeten geven op de gebeurtenissen. De soldaat die in 1980 de sergeantencoup leidde, presenteert zich als een broze, lijkig sprekende, verwarde oude man, die merkbaar bovenmatig genotsmiddelen heeft geconsumeerd. Hij laat zijn drinkbeker door iemand bijvullen, terwijl een fles water op tafel staat. 'Was de president dronken?', vraagt men zich af. Hij praat onsamenhangend en onbegrijpelijk. Zijn belangrijkste doel is vermijden dat hij, zijn regering en zijn partij op de gebeurtenissen worden aangesproken. *A no m*¹¹, het is niet mijn schuld, maar de schuld van anderen, meestal de kolonisator of het buitenland, het eeuwige slachtofferschap. Aan de greep uit de kasreserves besteedt hij nauwelijks aandacht. Op een bepaald moment leunt hij achterover, gooit zijn armen in de lucht en zingt 'Tralala'. Volgens *De Ware Tijd* heeft

¹⁰ Literfles bier.

¹¹ Ik ben het niet.

Bouterse vrijdag 7 februari 2020 met zijn gestuntel de verkiezingen waarschijnlijk verloren.

De cijfers die de president noemt worden weersproken door de voorzitter van de raad van commissarissen van de CBvS, Vijay Kirpalani. Er zou volgens Kirpalani geen sprake zijn van diefstal omdat de middelen zijn gebruikt voor interventie. De koopman worstelt zichtbaar met zijn leugen om bestwil. Geld gebruiken dat niet van jou is blijft diefstal, hoe je het ook wendt of keert. Het zou volgens Kirpalani gaan om honderd miljoen Amerikaans dollar kasreserves en zevenennegentig miljoen Amerikaans dollar aan termijndeposito's. De overheid heeft maximaal acht jaar bedongen voor de terugbetaling uit royalties van Grassalco en belastinginkomsten uit IAMGOLD, en toch vindt Kirpalani dat de middelen van het publiek veilig zijn. De CBvS reageert officieel op de gebeurtenissen met een persbericht van 13 februari. De centrale bank geeft toe dat geld van spaarders in strijd met de afspraken niet apart is gezet maar is gebruikt voor interventies voor importen, aflossingen, goudaankopen en andere verplichtingen. De CBvS benadrukt in dikgedrukte letters dat de kasreservemiddelen niet zijn gestolen. Zo wordt een monetaire catastrofe gereduceerd tot een semantische discussie.

Medio maart 2020 is nog steeds niet duidelijk wat precies is gebeurd, of de restanten van de kasreserves nu veilig zijn of niet, hoe de ontvreemde middelen terug zullen komen en of goede afspraken zijn gemaakt met de banken over het beheer van de kasreserves. De CBvS zou volgens *De West* niet bereid zijn om de resterende kasreserves te *ringfencen* omdat dan haar deviezenreserve negatief is. De CBvS lijkt erin te volharden dat zij het spaargeld van het volk als haar deviezenreserves mag beschouwen. Dit standpunt getuigt van een ongekende domheid en arrogantie. De kasreserves zijn het spaargeld van het volk. De deviezenreserve van de CBvS is inderdaad negatief.

Volgens *De West* zijn leidinggevenden binnen de CBvS alleen bereid om een overeenkomst met de banken aan te gaan wanneer zij gevrijwaard worden van vervolging. Niemand van de CBvS, de directie en de raad van commissarissen zou civielrechtelijk of strafrechtelijk vervolgd mogen worden. Enkele banken zijn tegen de vrijwaringsclausule. Het is onbegrijpelijk dat de CBvS zich eerst schuldig maakt aan diefstal van spaargeld en dan vereist dat personen die daarvoor verantwoordelijk zijn, daar niet voor worden vervolgd. Het geld van de burgers moet terug

naar de burgers. De ineenstorting van de CBvS is het gevolg van het wanbeleid van de regering. Overigens is in de notitie ‘Kasreserveregeling voor de deviezenbanken in Suriname betreffende het vreemde valutabedrijf’ van de CBvS al vastgelegd dat de kasreserves altijd het tegoed blijven van de deviezenbank en alleen mogen worden geplaatst op rekeningen of deposito’s bij buitenlandse banken met een A-rating of mogen worden belegd in verhandelbare obligaties met een A-rating. Waar zijn de CBvS en de bankiers dan vanaf mei 2019 over aan het onderhandelen?

De oppositie blijft in De Nationale Assemblée vragen om gedegen informatie over de greep uit de kasreserves. Anderhalve maand na de gebeurtenissen heeft de overheid er nog geen zinnig woord over gezegd en hult zich in vaagheden. Een speciale vergadering van De Nationale Assemblée over het onderwerp is nog steeds niet belegd. De NDP ziet er kennelijk geen heil in om duidelijkheid te geven over het hoe en waarom van een van de grootste monetaire rampen uit de Surinaamse geschiedenis. Leden van de coalitie dreigen een openbare vergadering over de gezondheidszorg te boycotten en de zaal te verlaten wanneer de oppositie nog langer ‘trammelant’ maakt over de kasreserves. Wanneer het onderwerp van een vergadering de NDP niet bevalt, blijven de leden van de coalitie weg zodat er geen quorum is voor de vergadering. Zo wordt minister van Financiën Gillmore Hoefdraad beschermd. De militaire dictatuur heeft plaatsgemaakt voor een parlementaire dictatuur. Pas op 13 maart verschijnt Hoefdraad in de Nationale Assemblée om verantwoording af te leggen over de gebeurtenissen. Hij leest een verhaal voor vanaf papier. De oppositie is ontevreden over zijn toelichting die hun bezorgdheid niet wegneemt. Er is nog steeds geen duidelijkheid verschaft over de besteding van de middelen die aan de kasreserves zijn onttrokken. Met een warrig verhaal probeert de minister uit te leggen dat de middelen uit de kasreserves niet gestolen zijn, maar onrechtmatig geld gebruiken van een ander heet in de volksmond gewoon diefstal.

Er vormen zich zaterdag 7 maart 2020 lange rijen bij de supermarkt van Bishnoepersad Chotelal. Honderden mensen staan uren in de rij om goedkoop basisgoederen te kopen. De prijzen voor voedingsmiddelen zijn bij Chotelal veel lager dan bij andere supermarkten, en bij de huidige koers van de Surinaamse dollar zelfs onder de kostprijs. De klanten van Chotelal zijn er blij mee want zij komen niet meer uit met hun

huishoudportemonnee nu de waarde van de Surinaamse dollar zo is gedaald. De prijzen in andere winkels en supermarkten zijn drie-, viermaal zo hoog. De beelden van mensen in een lange rij voor de winkel doen denken aan de schaarste in de jaren tachtig van de vorige eeuw. Goederen werden toen gerantsoeneerd. De klanten van Chotelal weten niet hoe Chotelal in staat is om de producten tegen een dergelijk lage prijs aan te bieden, maar zijn blij dat het kan. Anderen herinneren zich de opmerking van vicepresident Ashwin Adhin, dat geld uit de kasreserves is gebruikt voor de aankoop van basisgoederen. Men vermoedt dat de overheid de kasreserves heeft misbruikt om de winkel van Chotelal te voorzien van de producten die hij nu goedkoop aanbiedt. Als dat waar is betalen de klanten van Chotelal de boodschappen met hun eigen spaargeld. De Chinese supermarkt kan de producten niet zo goedkoop aanbieden, wordt uit de markt geprijsd en kan de deuren sluiten. Volgens VHP-parlementariër Riad Nurmohamed, lid van de vaste commissie van het ministerie van Handel, Industrie en Toerisme, werkt de regering voor Chotelal. Hij laat *De West* weten dat de regering Chotelal en ook Kirpalani producten invoerrechtsvrij laat importeren, wat oneerlijk is ten opzichte van andere ondernemers. Het heeft zo zijn voordelen om bevriend te zijn met de president en zijn politieke partij.

Het misbruik van de kasreserves door de CBvS richt Suriname bijna te gronde. Volgens Surinaams gebruik zijn de oordelen van enkele nauw bij de financiële wereld betrokkenen, toch veelal mild. Men respecteert het gezag, heeft te veel ongefundeerd vertrouwen, is dikwijls bevriend, heeft elkaar nodig, eet uit dezelfde ruif en ontmoet elkaar op de Rotary Club of het terras van hotel Torarica. De directie van Hakrinbank vraagt haar medewerkers om de CBvS en ‘de vele competente en integere centrale bankiers die hun werk naar eer en geweten verrichten (...) niet disrespectvol te bespreken’.

Een Surinamer die honger heeft en uit een winkel een brood steelt, wordt door de politie opgepakt, achterop een pick-up truck gegooid en in de cel gezet. Iemand die in een topfunctie tweehonderd miljoen Amerikaanse dollar steelt heeft in Suriname een goede kans om daarmee weg te komen.

14. De NDP financiert monetair

De economie van Suriname wordt gekenmerkt door een te grote overheidssector en een te groot aantal staatsbedrijven. De private sector bestaat vooral uit dienstverlening en handel. Suriname exporteert voornamelijk delfstoffen, zoals olie en goud, en is daarmee afhankelijk van fluctuerende marktprijzen. Het levert de nodige vreemde valuta op. Suriname importeert investeringsgoederen, grondstoffen en hulpstoffen. De informele economie is groot en wordt geschat op zo'n twintig procent van de formele economie. In de afgelopen decennia 'betaalt' de Surinaamse overheid de hoge uitgaven meermaals met monetaire financiering, die stevast wordt ontkend, waardoor de economie ernstig wordt verstoord.

Na de Decembermoorden in 1982 tijdens het militaire regime (1980 – 1990), stoppen Nederland en de Verenigde Staten de ontwikkelingshulp. Omdat de militairen geen andere bronnen van financiering kunnen aanboren bij dalende inkomsten uit bauxiet, wordt onder governor Henk Goedschalk de monetaire financiering ingezet. De inflatie in 1987 is drieënvijftig procent. Onder de eerste regering van Ronald Venetiaan (1991 – 1996) staakt Nederland in 1993 de monetaire steun, omdat Suriname volgens Nederland niet de goede economische maatregelen neemt. De economische problemen leiden in 1994 tot hyperinflatie van honderden procenten. Governor André Telting hanteert de juiste aanpak: honderd procent dekking van de Surinaamse gulden door goud. De inflatie neemt af naar één procent in 1996.

Omdat dit effect te laat komt voor de verkiezingen, worden deze in 1996 gewonnen door de NDP. De regering van Jules Wijdenbosch (1996 – 2000) benoemt de ontslagen governor Henk Goedschalk tot president-commissaris van de CBvS. André Telting besluit op te stappen als governor omdat hij niet onder Goedschalk wil werken. Goedschalk wordt begin 1997 weer governor en blaast de monetaire financiering nieuw leven in om de hoge uitgaven van de overheid te bekostigen, waaronder de bouw van de Jules Wijdenboschbrug ('Bosjebrug') over de Surinamerivier. De Surinaamse gulden implodeert in mei 1999 en verliest veertig procent van zijn waarde.

Wijdenbosch moet vervroegd opstappen vanwege de crisis. De verkiezingen brengen Venetiaan weer aan de macht. Telting wordt weer governor. De monetaire situatie stabiliseert en in 2004 wordt de Surinaamse dollar ingevoerd. De economie groeit, de inflatie blijft laag en de buitenlandse schuld daalt, mede door Nederlandse verdragsmiddelen.

De verkiezingen in 2010 worden door de NDP gewonnen. Bouterse wordt president en Gillmore Hoefdraad krijgt de leiding over de CBvS. De economie raakt in moeilijk vaarwater door dalende prijzen van grondstoffen. In 2011 devalueert de Surinaamse dollar met twintig procent. In 2016 is door hoge uitgaven en monetaire financiering sprake van hyperinflatie van vijftig procent. De waarde van de Surinaamse dollar stabiliseert in 2017 en 2018 door stijgende prijzen van grondstoffen en stabiel beleid van governor Glenn Gersie.

15. ‘Leendert’

De president van Suriname heeft vanaf het begin van zijn ambtsperiode in 2010, veel wijzigingen doorgevoerd in zijn kabinetten. Een groot aantal ministers, en ook duurbetaalde adviseurs, worden meerdere keren *gereshuffled*, waarna de weggestuurde bewindspersonen na een diensttijd van ten minste een jaar van een ‘wilverdiend’ wachtgeld kunnen genieten. Gillmore Hoefdraad is een vaste waarde voor de president; in de eerste regeerperiode de governor van de CBvS en vanaf augustus 2015 de minister van Financiën. Veel bewindspersonen zitten niet lang op het pluche maar minister Hoefdraad is niet uit zijn (vliegtuig-)stoel te krijgen. De econoom werkt voor het IMF voor hij in 2010 wordt benoemd tot governor. In Suriname schrikt men van zijn netto maandsalaris van tweeënveertig duizend Surinaamse dollar, toen ongeveer vijftienduizend Amerikaanse dollar.

De minister wordt dikwijls bekritiseerd vanwege zijn beleid, de gevolgen daarvan en de wijze waarop hij de democratische regels aan zijn laars lapt. Hij sluit de ene lening na de andere af bij internationale financiële instellingen en is hiervoor dikwijls uitlandig¹². Zijn bijnaam onder het Surinaamse volk is ‘Leendert’. Hij lijkt permanent in een vliegtuig

¹² In het buitenland.

onderweg naar bestemmingen over de hele wereld. De grote staatsschuld is een ramp voor het land op lange termijn. Op korte termijn kan de regering met de verkregen middelen projecten uitvoeren waardoor Bouterse populair blijft en de macht behoudt. Hoefdraad is hiervoor, met zijn goede contacten met internationale financiële instellingen, van groot belang. Wanneer Desi Bouterse de *capo di tutti capi* is, dan is Gillmore Hoefdraad de *don*. Of doe ik hiermee Dilip Sardjoe en Vijay Kirpalani tekort? Onder het bewind van Hoefdraad loopt de staatsschuld op tot boven het wettelijk vastgelegde schuldplafond. In oktober 2019 doen leden van de oppositie in De Nationale Assemblée aangifte tegen Hoefdraad vanwege dit strafbare feit waarvoor hij tot tien jaar gevangenisstraf kan worden veroordeeld. De NDP lost dit probleem op door met gelegeheidswetgeving een de strafbepaling te schrappen. Deze wet wordt op 1 november 2019 door De Nationale Assemblée aangenomen.

Fitch stelt de rating van Suriname in januari 2020 naar beneden bij naar CCC. Volgens Fitch weerspiegelt deze verlaging van de rating de sterke toename van de overheidsschuld, de verminderde financieringsflexibiliteit en de afnemende externe liquiditeit. Dat maakt lenen voor de Surinaamse overheid erg duur. Fitch is van mening dat het grote overheidstekort in combinatie met het oplopende tekort op de lopende rekening, voorafgaand aan de parlementsverkiezingen van mei 2020, niet consistent is met de gestabiliseerde wisselkoers, waardoor het risico op macro-instabiliteit groter wordt. Fitch bedoelt hiermee dat de kans op devaluatie groot is.

Het voorlichtingskanaal van de overheid *De Boodschap*, laat 25 februari 2020 onder de euforische kop ‘Moody’s voltooit periodieke rating-analyse van Suriname: rating ongewijzigd’, weten dat volgens Moody’s:

‘het B2 kredietprofiel van Suriname met stabiele outlook nog steeds wordt ondersteund door de huidige economische kracht van het land, ondanks er sprake is van een relatief kleine omvang van haar markt en beperkte productie diversificatie.’

Pas verderop in het stuk is vermeld dat Moody's slechts een periodieke beoordeling heeft uitgevoerd zonder betrokkenheid van een *rating committee*, omdat bij een dergelijke beoordeling de rating nooit wordt aangepast en dus altijd gelijk blijft. Moody's vat de conclusies in een persbericht van 22 januari 2020 als volgt samen.

'The credit profile of Suriname (issuer rating B2) is supported by the country's 'b2' economic strength, reflecting the economy's small size and limited diversification as compared with peers; Suriname's 'b3' institutions and governance strength, reflecting institutional constraints related to policy effectiveness and execution; its 'caa2' fiscal strength, reflecting the government's high debt burden and weak debt affordability metrics; and its 'baa' susceptibility to event risk, reflecting risks posed by government liquidity, specifically limited funding options to meet large borrowing requirements.'

Moody's concludeert dus dat het kredietprofiel van Suriname met rating B2, wordt onderbouwd door de kleine omvang en beperkte diversificatie van de economie, de institutionele beperkingen met betrekking tot de effectiviteit en de uitvoering van het beleid, de hoge schuldenlast en de dure financiering, waardoor de overheid in liquiditeitsproblemen kan komen.

16. 'De vlucht van de koersen dempen'

De nieuwe governor van de CBvS moet het vertrouwen in de centrale bank herstellen. Hij moet er tevens voor zorgen dat de CBvS haar taken weer naar behoren vervult. Volgens de Bankwet is een van de taken 'het bevorderen van de stabiliteit in de waarde van de geldeenheid van Suriname'. Dat is nog niet zo eenvoudig. Na de affaires rond Robert van Trikt en de kasreserves dreigt de Surinaamse dollar weer in een vrije val te raken. Tijdens de eerder genoemde persconferentie op 28 februari 2020, die later een persbriefing blijkt te zijn, deelt Roemer mede dat de koersen van de Amerikaanse dollar en euro niet meer zouden moeten stijgen. Er moet een evenwicht worden gevonden. Het is aandoenlijk om te horen dat de governor de eigen munt als maatstaf hanteert en spreekt over de stijgende

koersen van de Amerikaanse dollar en de euro. De waarde van de Amerikaanse dollar en euro is vrij stabiel. Het is de waarde van de Surinaamse dollar die rap daalt.

Welke maatregelen heeft de governor voor ogen en wat is de evenwichtskoers? De governor heeft gesproken met bankiers, ondernemers en cambiohouders. Zij gaan er samen aan ‘werken’, maar dat is weinig concreet. De governor weet niet wat de beoogde evenwichtskoers is omdat ‘mechanismen’ dat bepalen. Dat geeft ook weinig houvast. Men is het erover eens dat de koers door irrationele oorzaken wordt beïnvloed en dat de *bubble* moet worden weggenomen. Daar kunnen de aanwezigen ook weinig mee. Wat de governor precies gaat doen en op welke niveau de koers uit zal komen ‘is nu in de maak’. Dat verbaast de aanwezige pers na het voorgaande niet meer. Roemer zegt dat een devaluatie nog niet gepland is. Hij vindt de officiële koers van 7,52 Surinaamse dollar in een Amerikaanse dollar verdedigbaar. De cambiokoers voor aankoop van de Surinaamse dollar is inmiddels 10,25 tot 10,50 in een Amerikaanse dollar en voor verkoop 11,00 tot 11,25. De governor verschaft evenmin duidelijkheid over de rol van de cambio’s bij de spanning op de valutamarkt en de druk op de waarde van de Surinaamse dollar.

De CBvS laat in september 2019 trots weten dat een *Banknote Trading Agreement* is overeengekomen met de Federal Reserve Bank New York (FED) over de levering van cash Amerikaanse dollars aan Suriname. Suriname zou behoren tot de zeer selecte groep van landen die aan de stringente voorwaarden van de FED voldoen. In februari 2020 maakt de CBvS bekend dat de FED de faciliteit alweer stopzet omdat de Amerikaanse dollars bij Chotelal en andere cambio’s terecht zijn gekomen. De FED is ontstemd omdat de CBvS zich niet aan de afspraken heeft gehouden. De overeenkomst met de FED kan de prullenbak in. De schaarste aan contante Amerikaanse dollars neemt toe. Een landelijke actie van de overheid om tezamen met de bankiers en het bedrijfsleven het gebruik van cash terug te dringen, zou heel veel zorgen en problemen wegnemen.

Onder het bewind van Robert van Trikt als governor, bood cambio Chotelal Amerikaanse dollars aan tegen een veel lagere prijs dan de andere cambio’s en de banken konden offereren. De cambio’s hebben een slechte naam omdat een aantal wordt gebruikt voor het witwassen van

crimineel geld. Naast de banken en cambio's met een vergunning, zijn ook casino's, illegale cambio's en zwarthandelaren actief op de valutamarkt. Het toezicht op de cambio's met vergunning laat te wensen over. De illegale marktpartijen worden te weinig aangepakt. Men vermoedt dat Chotelal de dollars uit een eerste zending van de FED tegen een vriendenprijsje heeft verkregen. Toen Van Trikt daarover bevraagd werd verwees hij naar de president. De NDP draagt Chotelal een warm hart toe. Het personeel van Chotelal ondersteunt de president massaal wanneer hij op 22 januari 2020 voor de Krijgsraad moet verschijnen. Het bedrijf is op die dag gesloten. Een nauwe relatie tussen de president, de NDP en Chotelal wordt vermoed.

Roemer wimpelt verdere vragen over de FED-dollars voor cambio's af omdat die informatie onder het 'grootste bankgeheim' zou vallen. Dat is wel een heel gemakkelijke dooddoener. Het is nog even wennen voor de nieuwe governor. De pers is boos en teleurgesteld over de briefing door Roemer omdat er geen concrete informatie is verstrekt over wat er aan de koersontwikkeling gaat gebeuren, hoe het staat met de negentien en een half miljoen euro die Nederland in beslag heeft genomen, hoe Suriname cash Amerikaanse dollars verkrijgt nu de FED geen cash meer levert, of de rest van de kasreserves zijn veiliggesteld, of de overeenkomst met de banken over het beheer van de kasreserves is getekend en of de CBvS het geld al heeft teruggehaald dat uit de kasreserves is ontvreemd. De journalisten keren met lege handen huiswaarts.

De president is eind februari, begin maart 2020 in Nickerie voor een werkbezoek. Hij laat tijdens een persconferentie weten dat over devaluatie wordt gesproken maar dat nog geen besluit is genomen. Er is enorm veel lucht gepompt in de koers, volgens de president. Het vraagstuk over de koers wil hij overlaten aan de governor van de CBvS. Dat lijkt mij verstandig. De president verzoekt om enig begrip voor Bishnoepersad Chotelal, omdat hij zou hebben geholpen bij het betalen van rekeningen van de overheid en de CBvS. Bouterse benadrukt dat het volk dat niet weet en het daarom buiten beschouwing blijft. *De Ware Tijd* is met stomheid geslagen en vraagt zich af of het volk blij zouden moeten zijn dat deze burger de regering helpt. 'Wat krijgt de ondernemer terug voor zijn 'goede daad'?', vraagt de krant zich af, en concludeert dat corruptie om de hoek komt kijken. Het leverde Chotelal in elk geval goedkope dollars op en misschien wel meer dan dat, maar de import van cash

Amerikaanse dollars van de FED wordt hiermee getorpedeerd, volgens *De Ware Tijd*.

De SBV informeert het publiek begin maart over de nieuwe Algemene Bankvoorwaarden, die op 1 april 2020 van kracht worden. Deze zijn volgens de bankiersvereniging ‘aangepast conform de nationale en internationale regels die gelden voor banken’. Er ontstaat veel onrust onder het volk over artikel 34 van de Algemene Bankvoorwaarden. Dat is geen bepaling conform de nationale en internationale regels, maar een specifieke Surinaamse deviezenrestrictie.

‘Artikel 34 Valutaconversie

De Bank behoudt zich het recht voor om zowel debet- als credittegoeden alsmede geldleningen luidende in vreemde valuta tegen de actuele door de Centrale Bank van Suriname gehanteerde wisselkoersen te converteren naar de Surinaamse Dollar, indien enige wettelijk verbindend voorschrift dat bepaalt. De kosten van deze omzetting, waaronder doch niet beperkt tot eventuele interest- en koersverschillen of overige vergoedingen, komen geheel voor rekening van de cliënt.’

De klanten van banken vrezen dat zij hun tegoeden in Amerikaanse dollars en euro’s alleen zullen kunnen opnemen in Surinaamse dollars tegen de ongunstige officiële koers (7,396, resp. 8,359), terwijl zij van een cambio inmiddels bijna tweemaal zoveel Surinaamse dollars zouden krijgen. De SBV reageert op de onrust met een bericht onder de kop ‘Uw vreemde valuta is veilig bij de bank’ en bezweert ‘dat er geen voornemens zijn om regelgeving in te voeren voor het omzetten van uw vreemde valuta tegoeden naar SRD.’ Alleen al door het opnemen van dit artikel wekt de SBV de suggestie er zelf wel ernstig rekening mee te houden dat dergelijke regelgeving kan worden ingevoerd. Na enige technische uitleg merken de bankiers op ‘dat de Centrale Bank van Suriname, de banken niet kan helpen met vreemde valuta indien zij in liquiditeitsproblemen komen.’ Het zou beter zijn geweest om te benadrukken dat de banken de centrale bank niet langer zullen helpen, omdat de centrale bank in feite failliet is, de kasreserves heeft geplunderd en op de been wordt gehouden met het spaargeld van het volk. De uitleg van de SBV

is niet geruststellend, verre van dat.

Het Surinaamse volk is bevreesd dat de strenge deviezenbeperkingen uit de tijd van de militaire dictatuur zullen terugkeren. Terwijl de toppers van het bankwezen doen of er geen vuiltje aan de lucht is, merken hun klanten hoe groot de problemen zijn. Op social media moppen Surinamers dat zij hun valuta niet of nauwelijks kunnen opnemen. Opnames zijn dikwijls beperkt tot vijfhonderd Amerikaanse dollar per week. Wanneer iemand kan aantonen op reis te zullen gaan mag tot zeshonderdvijftig Amerikaanse dollar aan reisdeviezen worden opgenomen. De valuta worden in dat geval niet eerder dan drie dagen voor vertrek beschikbaar gesteld. Internationale overmakingen worden met vertraging of in het geheel niet uitgevoerd omdat 'iemand' bij de bank geen akkoord heeft gegeven.

NDP-regeringen veranderen de Surinaamse munt in *monopoly*-geld: leuk om mee te spelen, maar niemand neemt het serieus. De governor beheert de bank. Oom Desi past tijdens het spel de regels aan. Hij wil niet naar de gevangenis en de bank vergist zich regelmatig in zijn voordeel.

17. De oli(e)garchie van baas

Waarom lopen zaken in Suriname dikwijls zo anders dan je van een parlementaire democratie verwacht? Formeel is alles netjes geregeld. Suriname kent vrije verkiezingen en scheiding der machten volgens de trias politica. De realiteit is anders. De NDP en haar aanhangers zijn van mening dat de president is gekozen door het volk en het voor het zeggen heeft, in de meest ruime zin van het woord. De harde kern van 'Boutisten' is opportunistisch omdat hun loyaliteit kan leiden tot een mooie maatschappelijke positie en persoonlijke rijkdom. De regering schoffeert het parlement door niet de informatie te verschaffen of de verantwoording af te leggen waar het parlement recht op heeft. Aanhangers en parlementsleden van de NDP adviseren de president om de rechters in het proces rond de Decembermoorden 'op te sodemieteren'. De CBvS als monetaire autoriteit functioneert niet onafhankelijk en loopt aan de leiband van de minister

van Financiën en daarmee de president. Winston Ramautarsing, voorzitter van de Vereniging van Economisten in Suriname, noemt de CBvS na het schandaal met de kasreserves en zonder deviezenreserve, een tandeloze tijger. De CBvS heeft geen middelen meer om te interveniëren.

De mate van dollarisering van de economie van Suriname is kenmerkend voor landen met een zwakke eigen munt, een zwakke economie en zwak fiscaal en monetair beleid. De inflatie is hoog, de begrotingstekorten zijn fors, evenals de staatsschuld. De waarde van de Surinaamse dollar daalde van 3,30 per Amerikaanse dollar in 2015 naar ongeveer 10 begin 2020. De uitgaven volgens de staatsbegroting voor 2020 zijn circa tweemaal de inkomsten uit belastingen en andere opbrengsten. Het gat wordt gedicht met leningen. Fitch Ratings verwacht dat de staatsschuld in 2020 oploopt naar ruim negentig procent van het bruto binnenlands product¹³. China krijgt Suriname steeds meer in de grip en is de grootste schuldeiser van het land. De schuld aan China is gegroeid naar één miljard Amerikaanse dollar.

Suriname heeft zo'n zeshonderd duizend inwoners. De gemiddelde leeftijd is circa vijfendertig jaar. Het opleidingsniveau is relatief laag. De bevolking groeit door een geboorteoverschot en netto immigratie. Het aantal geboortes per jaar per duizend inwoners is ruim twintig. Bij de circa vijftigduizend bewoners van het binnenland is dit bijna driedertig, dus zo'n vijftig procent hoger dan in Paramaribo en in de kuststreek. Immigranten zijn veelal laag opgeleide goud- en gelukzoekers, waaronder veel Chinezen en mensen uit andere Latijns-Amerikaanse landen. Emigranten zijn dikwijls kinderen van welgestelde ouders die voor hun opleiding en carrière naar het buitenland vertrekken. Dat heeft een *braindrain* tot gevolg. De groep hoger opgeleiden met relevante expertise om het land te leiden is daarom niet groot. Daar kun je het land lastig mee besturen.

In Suriname hebben enkele families de macht vergaard. Door nepotisme – het onrechtmatig begunstigen van verwanten en vrienden bij het vergeven van functies – blijft deze machtsverdeling in stand. In het nepotistische model van Bouterse is de kwalificatie loyaliteit aan paars, hoger gekwalificeerd dan kennis en kunde. De schone schijn van de parlementaire democratie in een land waarin verschillende etnische

¹³ De waarde van in een jaar in Suriname geproduceerde goederen en diensten.

groepen vredig samenleven, wordt in stand gehouden. Er is sprake van een *fisti prodo*¹⁴-democratie. De grote politieke partijen zijn historisch gezien etnisch georiënteerd. In de afgelopen jaren hebben deze partijen geprobeerd om zich om te vormen tot een vertegenwoordiging van alle Surinamers. De ene partij is daar beter in geslaagd dan de andere. Doordat mensen zich afzetten tegen de oude politiek worden veel nieuwe partijen opgericht. De opkomst van nieuwe partijen heeft geleid tot een versnippering van het politieke landschap. Er zouden nu meer dan twintig politieke partijen zijn.

18. Suriname zwemt binnenkort in de olie, richting Venezuela

Nu olie is gevonden voor de kust van Suriname rekent menig Surinamer zich rijk, zeker de machthebbers. De toekomstige opbrengsten uit de olie zijn bij wijze van spreken al vijf keer vergeven. Een risico doemt op voor een land dat rijk is aan natuurlijke hulpbronnen, vernoemt naar de voormalige kolonisator nota bene: *the Dutch Desease*. Terwijl Nederland *the Dutch Desease* door de gaswinning achter zich laat, lijkt een resistente vorm hiervan te zijn achtergebleven in Suriname. Of komt de besmetting uit Venezuela? Marla Dukharan, econoom gespecialiseerd in het Caribische gebied en *chief economist* van het fintech bedrijf Bitt Inc., beschrijft de ontwikkelingen in Suriname in een column.

De beleidskeuzes die hebben geleid tot de huidige chronische aandoeningen van Suriname, zijn vergelijkbaar met die van Venezuela. De staatsschuld stijgt, de geldhoeveelheid neemt toe, de Surinaamse dollar is overgewaardeerd, de zwarte markt voor valutatransacties floreert en de deviezenreserves slinken. Zoals in Venezuela, blijkt uit de snelle groei van de geldhoeveelheid bij toenemende begrotingstekorten, dat de Centrale Bank van Suriname de overheid financiert. Het tempo van groei van de geldhoeveelheid sprong van 37% op jaarbasis in maart 2019 naar 96% op jaarbasis in november 2019. Vanwege de komende verkiezingen is begrotingsdiscipline waarschijnlijk geen prioriteit, dus de geldpersen zullen vermoedelijk doordraaien.

¹⁴ De schone schijn ophouden; letterlijk: vuil pronken.

De recente geschiedenis laat zien dat een USD-koers op de zwarte markt die 20% boven de officiële wisselkoers ligt, leidt tot een devaluatie – maar pas na de verkiezingen – gevolgd door hoge inflatie. Het verschil is nu zo'n 30%. De verhouding tussen de geldhoeveelheid en deviezenreserves ging in november 2019 17 Surinaamse dollar per USD te boven, bij een officiële wisselkoers van 7,5 Surinaamse dollar per USD. Deze beide gegevens tonen de significante en toenemende druk op de wisselkoers aan.

De bruto staatsschuld nam in september 2019 met 160,3 miljoen USD toe ten opzichte van een jaar ervoor, omdat de schuld aan China in het eerste halfjaar van 2019 met 10% steeg. Niet verwonderlijk, omdat China de grootste geldschieter van Suriname is, goed voor 86% van de staatsschuld, wederom evenals Venezuela. De Nationale Assemblée heeft in november ingestemd met verhoging van de staatsschuld naar 95% van het bruto binnenlands product (bbp). Fitch Ratings schatte dat de staatsschuld in september 2019 al 78% van het bbp bereikte.

En dan is daar de centrale bank. Afgezien van de verdubbeling van de geldhoeveelheid in ongeveer een jaar om de overheidsuitgaven te financieren, wijzen recente berichten op schokkende gebeurtenissen bij de centrale bank, met grotendeels medeplichtige en derhalve nalatige algemene banken waarin de overheid belangen heeft. De governor vertrekt binnen een jaar na zijn aanstelling. Uit dit alles blijkt dat de centrale bank als instelling dringend versterking nodig heeft. Maar de noodzakelijke ingrepen en aanpassingen worden steeds minder waarschijnlijk, gelet op de aanstaande verkiezingen en de kans dat een crisis in de betalingsbalans wordt vertraagd door de recente vondst van een 'onbekende' hoeveelheid olie, wat op zichzelf al verdacht is.

Al deze ontwikkelingen duiden erop dat Suriname op een Venezuela-achtig pad is geraakt van niet-transparant en breed macro-economisch wanbeleid en achteruitgang, ondersteund door falen van haar instellingen. Geen enkele hoeveelheid olie kan dat goedmaken.'

19. Valutacoup van de coalitie

De waarde van de Surinaamse dollar is in een vrije val geraakt. De oorzaak hiervan is de financieel-economische en monetaire chaos die de NDP-regering gedurende de afgelopen tien jaar heeft gecreëerd. Omdat de coalitie de waardevulling geen halt toe kan roepen, grijpt men naar het middel van gelegenheidswetgeving. In februari 2020 dient de coalitie een wetsvoorstel in voor aanpassing van de Wet Toezicht Geldtransactiekantoren 2012, om straffen voor illegale cambio's te verhogen. In de loop van maart 2020 wordt het wetsvoorstel flink aangepast om allerlei andere zaken te regelen die niets te maken hebben met geldtransactiekantoren.

Het voorstel voor de Wet Controle Valutaverkeer en Transactiekantoren wordt na een lange vergadering om vijf uur in de morgen van 21 maart 2020 door De Nationale Assemblée aangenomen. De zesen-twintig leden van de coalitie stemmen voor. De zes leden van de oppositie hebben de vergadering enkele uren daarvoor uit protest verlaten. Hun bezwaren zijn dat met de volledig nieuwe wet een parlementaire coup wordt gepleegd, er onvoldoende gelegenheid is geweest om het voorstel te bestuderen, en de wet de koersen van de vreemde valuta niet omlaag brengen. De wet is volgens vicepresident Ashwin Adhin voor iedereen goed nieuws, want de koers zal niet meer fluctueren en de positie van de CBvS is versterkt. Wat zijn de belangrijkste bepalingen van de wet?

De CBvS bepaalt de wisselkoers, die bij alle transacties wordt gebruikt. Banken brengen bij valutatransacties de door de CBvS vastgestelde transactiekosten in rekening. Transacties in contant geld vinden alleen in Surinaamse dollars plaats. Goederen en diensten worden in Surinaamse dollars geprijsd en geadverteerd. Overeenkomsten waarbij betalingen of ontvangsten in vreemde valuta worden afgesproken, zijn verboden. Dergelijke bestaande overeenkomsten worden binnen dertig dagen na inwerkingtreding van de wet tegen de eerder bedoelde koers uitgevoerd. Contante overmakingstransacties in vreemde valuta vinden plaats via banken en geldovermakingskantoren. Contante vreemde valuta worden bij banken gekocht. Banken verkopen vreemde valuta aan natuurlijke personen alleen voor 'reis, onderhoudsplicht,

studie, medische doeleinden of voor de aanzuivering van credit cards'. Wisselkantoren verkopen vreemde valuta aan de CBvS tegen een koers en een winstmarge die de CBvS bepaalt. Zij noteren alle serienummers van gekochte bankbiljetten en rapporteren deze aan de CBvS.

Banken nemen stortingen in vreemde valuta vanaf een bepaald bedrag in ontvangst met een verklaring van de herkomst van de middelen. De opbrengsten in vreemde valuta uit exporten van bedrijven moeten ten minste voor vijftig procent (mijnbouw) respectievelijk zestig procent (overige) in Suriname blijven. Deze percentages kunnen worden verhoogd. Het ministerie van Handel, Industrie en Toerisme kan de import van niet-essentiële goederen¹⁵ tijdelijk beperken. Er wordt een Toezichtsorgaan Valutatransacties en Transactiekantoren ingesteld met afgevaardigden van de ministeries belast met financiën, handelszaken en met justitiële zaken, de Deviezencommissie, Bureau Nationale Veiligheid en de CBvS. Dit toezichtsorgaan heeft zeer ruime bevoegdheden. De wet stelt zware sancties op overtredingen: vier tot zes jaar gevangenisstraf en boetes tot een miljoen Surinaamse dollar.

De inhoud van de wet en de aannahme ervan getuigen van een intellectuele armoede en een gebrek aan democratische besluitvorming waar de Noord-Koreaanse machthebbers jaloers op zullen zijn en een puntje aan kunnen zuigen. Dergelijke bepalingen passen bij een totalitair regime in een ontworpen samenleving. De vrije marktwerking en koersvorming worden volledig buitenspel gezet omdat het Surinaamse geld nog nauwelijks iets waard is. Het 'politbureau'¹⁶ van de NDP bepaalt welke transacties mogen plaatsvinden, wie de transacties mogen doen, tegen welke koers en wat passende kostenvergoedingen zijn. Ondernemers worden in hun vrijheid beperkt omdat de overheid kan bepalen voor welke importen vreemde valuta beschikbaar worden gesteld. Er wordt toezicht gehouden op de naleving van de regels door een orgaan met KGB¹⁷-achtige bevoegdheden dat alle ruimte biedt voor nepotisme en politieke benoemingen.

¹⁵ Essentiële goederen zijn voedingsmiddelen, medicamenten, productiemiddelen en voor de overheid noodzakelijke producten.

¹⁶ Het uitvoerend orgaan van communistische partijen.

¹⁷ *Komitet gosjoedarstvennoj bezopasnosti*, de geheime dienst van de Sovjet-Unie.

20. ‘Een regering van dieven’

Onder de kop ‘Suriname: een regering van dieven’ publiceert het *NRC* 24 februari 2018 een reportage over de corruptie in Suriname, die groter is dan ooit. Redacteur Hans Buddingh’, surinamist en schrijver van het standaardwerk ‘De geschiedenis van Suriname’, concludeert dat goudconcessies, grondrechten en overheidsopdrachten naar de kliek rond president Bouterse en zijn partij gaan en belicht een aantal gevallen van corruptie: De toedeling van een groot perceel grond bij de Blanche Marie Watervallen in de West-Surinaamse jungle aan Steve Michael Douglas, volgens Amerikanen waarschijnlijk de tussenpersoon tussen Desi Bouterse en de Guyanese drugsbaron Roger Khan; de verkrijging van grote goudconcessies door het kleine bedrijf Tranquillo N.V. van Michael Björn Sallons, die een goede huisvriend van het echtpaar Bouterse zou zijn, gemanaged door Miquel Mangal, vermoedelijk een pleegkind van Bouterse en zijn vrouw; de uitgifte van goudconcessies aan personen met goede banden met Bouterse en de NDP, zoals de advocaat van Bouterse, bevriende ondernemers, de directeur van het ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen en ex-junglecommando en parlementariër Ronnie Brunswijk; de verrijking van Ramon Abrahams als minister van Openbare Werken door *kick backs* tot wel vijftientig procent op overheidsopdrachten; de diefstal van miljoenen euro’s door leden van De Nationale Assemblée van de regeringscoalitie bij de maaltijdvoorziening voor naschoolse opvang.

De financieel-economische en ook de sociaal-maatschappelijke problemen waarin Suriname verkeert zijn groot. Prijzen stijgen en bevoorrading van winkels laat te wensen over. Ziekenhuizen en zorginstellingen kunnen de medische zorg niet langer garanderen doordat de overheid hen niet of te laat betaalt. De criminaliteit neemt toe. De kans is groot dat weinig overblijft van de waarde van spaargeld en pensioenrechten. De sfeer wordt grimmig; ieder voor zich in plaats van de gemeenschapszin van vóór de militaire staatsgreep. Oudere Surinamers herinneren zich de situatie onder het militaire regime en eerdere NDP-regeringen, en hamsteren voedsel en andere huishoudelijke benodigdheden. Jongeren vertrekken naar het buitenland wanneer zij daartoe de kans krijgen. De toekomst van Suriname is onzeker; een Chinese kolonie?

De grote financieel-economische en sociaal-maatschappelijke problemen waarin Suriname verkeert zijn niet veroorzaakt door de bevolking of de ondernemers. De problemen zijn ook niet veroorzaakt door de ambtenaren, ook al zijn er te veel. De banken hebben meegewerkt aan indirecte monetaire financiering en valuta-swaps die tot verliezen voor de CBvS en het Surinaamse volk leidden, maar zelfs dat heeft niet de grote financieel-economische problemen veroorzaakt. De problemen zijn veroorzaakt door de regering die al bijna tien jaar aan de macht is, onder leiding van een soldaat die president werd. Een president, veroordeeld voor betrokkenheid bij drugscriminaliteit en meervoudige moord. Het is aan de Surinaamse kiezers om de ogen te openen en hierover in mei 2020 in het stemhokje een oordeel te geven.

21. Soldaten grijpen de macht

Suriname wordt 25 november 1975 onafhankelijk. Er heerst eind jaren zeventig onvrede onder de regering van premier Henck Arron. Het kabinet wordt beschuldigd van corruptie. Roy Horb vraagt Desi Bouterse in 1979 om voorzitter te worden van een militaire vakbond. Onderofficieren en korporaals hebben zich verenigd in de Bond van Militair Kader, BOMIKA. De legerleiding verbiedt 30 januari 1980 de militaire vakbond. De opstandige militairen worden uit hun kamp verwijderd. De verbannen sergeanten Badrissein Sital, Ramon Abrahams en Laurens Neede zetten protestacties op tegen de legerleiding en krijgen daarbij steun van een deel van de bevolking. De legerleiding ziet de protesten als opruiing. Vanuit verschillende militaire groepen zijn er al plannen voor een staatsgreep.

Wanneer de drie sergeanten in februari 1980 door de politie worden gearresteerd op verdenking van subordinatie, slaat de vlam in de pan. Voor de groep sergeanten rond Bouterse is de arrestatie de directe aanleiding om de staatsgreep te plegen en veroordeling door de Krijgsraad te voorkomen. De perikelen rond BOMIKA zijn de aanleiding, maar waarschijnlijk meer een schijngrond dan een reden. Zij nemen in de vroege ochtend van 25 februari 1980 de Memre Boekoe-kazerne in. Een pantserwagen rijdt langs de historische witte houten gevels van de Wa-

terkant. Vanaf een door de militairen gekaapte patrouilleboot van de politie op de Surinamerivier, wordt het monumentale pand van het Hoofdbureau van Politie met granaten beschoten. Het gebouw gaat in vlammen op.

President Ferrier geeft opdracht om het schieten te staken. De sergeanten nemen de macht over. De staatsgreep vloeit voort uit een samenloop van omstandigheden. Het is aanvankelijk niet de bedoeling van de militairen om het land over te nemen. De militairen protesteren tegen de legerleiding die hun problemen niet wil aanhoren en hun eisen niet wil inwilligen. Het volk draagt de militairen kort na de coup op handen en verzamelt zich bij de Memre Boekoe-kazerne om hen te bedanken. Via de radio rechtvaardigt Ramon Abrahams de staatsgreep door het volk te wijzen op de decadente en luxe levensstijl van de machthebbers. Hij beschrijft de Amerikaanse dubbeldeurs koelkast van de minister van Openbare Werken en Verkeer, Achmed Karamat Ali, voorzien van een koelwatertap en een ijsblokjesautomaat.

‘Eindelijk!’ kopt dagblad *Vrije Stem* de dag na de coup, omdat een einde wordt gemaakt aan het wanbeleid van de oude politieke leiders. Eindelijk zal er wat veranderen. Surinamers denken dat het nu misschien goed zal komen met het land. Die droom komt niet uit. De militairen blijven jarenlang aan de macht en rijden met militaire voertuigen dreigend langs woningen van criticasters. Direct na de coup wordt een avondklok ingesteld. Activiteiten van politieke partijen worden verboden. Overtreders worden opgepakt en lopen in formatie voor een militair voertuig naar de kazerne waar ze worden mishandeld. De militairen laten op televisie beelden zien van jongeren die zouden hebben geplunderd en daarom worden afgeranseld. Er heerst angst onder de bevolking.

Soerinder Rambocus, Wilfred Hawker en Jiwansingh Sheombar plegen 15 maart 1982 een mislukte tegencoup. De situatie in het land verhardt. Er wordt gestaakt, scholen en universiteiten zijn enige tijd gesloten. Bouterse kondigt 15 november 1982 tijdens een toespraak hervormingen aan. Naar aanleiding hiervan wordt op 24 november 1982, door mensen die zich willen inzetten voor de terugkeer van de democratie in Suriname, de Associatie voor Democratie opgericht. Er ontstaat grote onrust in Paramaribo. Vakbonden en studentenorganisaties voeren acties en er wordt gestaakt. Bouterse laat de politie begin december hard

ingrijpen. De actievoerders nemen zich voor om 8 december nog meer mensen op de been te krijgen. Dat komt er niet van.

Bouterse laat tegenstanders van het militaire regime in de nacht van 7 op 8 december en op 8 december 1982 martelen en vermoorden. Leaders van de studentenprotesten die het nieuws vernemen vluchten halsoverkop over de Marowijnerivier naar Frans-Guyana om naar Nederland te vertrekken. Soldaten schieten in de nacht van 7 op 8 december het redactiegebouw van *Vrije Stem* in brand, evenals de gebouwen van de Moederbond en de radiostations *ABC* en *Radika*. De toenmalige hoofdredacteur van *Vrije Stem* Wilfred Lionarons staat ook op de dodenlijst van de militaire machthebbers. Lionarons is op dat moment in de Verenigde Staten voor een congres en ontkomt aan de Decembermoorden. Hij vlucht naar Nederland. *Vrije Stem* houdt op te bestaan. *De Ware Tijd* mag van het militair gezag als enige krant blijven bestaan en wordt gecensureerd. De krant is de spreekbuis van het militaire regime. Verslaggever Lesly Rahman is één van de slachtoffers van de Decembermoorden. De militaire dictatuur zal tot 1987 duren.

22. Jamboree in Paramaribo

De Surinaamse regering kondigt medio 2016 de eerste dag van nationale rouw af om alle slachtoffers van politiek geweld te herdenken. Het verzoek daartoe is gedaan door het Comité Slachtoffers en Nabestaanden van Politiek Geweld. Bestuurslid Sandew Hira heeft zich laten inpalmen door de president en smeert hem stroop om de mond. Hira ziet zichzelf als de grote verzoener ‘in de hoop dat Surinamers elkaar ergens kunnen vinden om samen verder te gaan om dit land op te bouwen.’ Nabestaanden van de slachtoffers van het regime zien liever dat recht wordt gesproken en vinden Hira hypocriet.

Het is 25 februari 2020 precies 40 jaar geleden dat Desi Bouterse, Roy Horb en veertien andere militairen – de Groep van Zestien – de macht grijpen in Suriname. De regering Bouterse noemt 25 februari eufemistisch de Dag van Bevrijding en Vernieuwing of de Dag van de Revolutie en maakt er (weer) een nationale feestdag van. Er is geen sprake

van een klassieke revolutie met een plotselinge verandering in de politieke verhoudingen of het politieke systeem. Er wordt geen aristocratie omvergeworpen of feodaal stelsel ongedaan gemaakt. Er wordt geen standenmaatschappij ontmanteld of keizerrijk ontbonden. Het kapitalisme wordt niet afgeschaft ten bate van de arbeider. Er gebeurt eigenlijk niets, behalve dat de democratische regering wordt afgezet door gefrustreerde kwajongens – padvinders volgens Henck Arron – die niet kunnen wachten op de volgende verkiezingen. De plegers van de ordinaire coup spiegelen zich graag aan grote revolutionairen, proberen de staatsgreep te rechtvaardigen en vertrappen daarmee de rechtsstaat. Suriname kende destijds grote problemen. Er was toen al sprake van veel corruptie. Het volk steunt de militairen die de macht grijpen, maar de sergeanten hebben geen enkel beeld van hoe de samenleving er na hun ingreep uit zou moeten zien. Bouterse onderscheidt de ‘helden’ van toen in februari 2011 met de Gouden Revolutiester.

Ramon Abrahams, een van de sergeanten waar het gekibbel destijds om begon, is nu ondervoorzitter van de NDP en raadsadviseur. Hij heeft zijn bekendheid in Suriname vooral te danken aan de wijze waarop hij zichzelf vanaf 2010 verrijkt als minister van Openbare Werken in de eerste regeerperiode van Bouterse, waarna hij een helikopterbedrijf opzet. Parlementsleden van de oppositie stellen indringende vragen. De man die zich veertig jaar geleden druk maakt over de Amerikaanse koelkast van minister Achmed Karamat Ali, heeft volgens hen voor circa tachtig miljoen euro aan opdrachten zonder openbare aanbesteding gegund aan bedrijven van familieleden en relaties. Hij zou daarbij *kick backs* tot vijftwintig procent over de aanneemsom bedingen. Medio 2013 ontslaat Bouterse zijn oude strijdmakker ‘eervol’ omdat de corruptie van Abrahams zelfs hem te veel wordt en schadelijk is voor zijn gezag.

De oude krijger blijkt verkleed als soldaat terug op de sergeantencoup bij de herdenkingsbijeenkomst op de avond van 24 februari 2020. Het stoere camouflagepak detoneert bij het oude lichaam. In zijn gewone kloffie zou hij beter gecamoufleerd zijn. Na de bekende retoriek over bemoeienis van Nederland en afronding van de dekolonisatie, fulmineert hij tegen de huidige situatie in Suriname. Hij betoogt dat hervormingen moeten worden doorgevoerd, waaronder ‘Hervorming van de rechterlijke macht zodat deze voldoet aan de aspiraties van ons volk. Thans fungeert dit orgaan van de trias politica als een staat in een staat

wat absoluut niet kan.’ Hij herhaalt deze holle frase emotioneel en met stemverheffing en sluit af met ‘Het is onkan!’¹⁸. Hij beklagt zich over de recente veroordelingen door de Krijgsraad, die hiertoe naar zijn zeggen ook is aangezet door Nederland, en pleit voor rehabilitatie van de helden van de revolutie en hun leider Desi Bouterse. Volgens Abrahams is met de vijftien Surinamers die in december 1982 het leven hebben moeten laten, een machtsovername met honderden slachtoffers onder progressieve Surinamers voorkomen. Van een dergelijk voornemen van wie dan ook, met zulke risico’s is nimmer enig bewijs geleverd, ook niet tijdens het proces rond de Decembermoorden. We mogen concluderen dat deze parvenu nog enige strijd lust heeft maar geen besef van de moderne rechtsstaat waarvan hij deel uitmaakt. Veel Surinamers die wel vertrouwen hebben in de rechterlijke macht zijn van mening dat gezagsdragers zich van de uitspraken van Abrahams zouden moeten distantiëren.

De massameeting van de NDP op het ‘Revo-plein’, bij de restanten van het oude Hoofdbureau van Politie, wordt goed bezocht. Volgens de NDP zou het gaan om maar liefst dertigduizend personen. De NDP stimuleert de deelname aan dergelijke bijeenkomsten doorgaans door mensen met bussen op te halen en te verwennen met een presentje, eten en drinken. De oppositie beschikt over informatie dat mensen in overheidsdienst, waaronder traditioneel veel aanhangers van de NDP, onder druk zijn gezet met dreiging van ontslag om mee te doen met de activiteiten. Mensen hebben het niet breed en moeten er alles aan doen om hun inkomen veilig te stellen. De aanwezigheid van een groot aantal Haïtianen is opvallend. Hen zou van alles zijn beloofd in ruil voor hun aanwezigheid. Volgens de oppositie is het aantal deelnemers niet zo hoog. Het ‘Revo-plein’ is niet groot en snel vol.

De Ware Tijd publiceert 25 februari 2020 een interview van Philomena Bijlhout met Chas Mijnaals. Mijnaals was sergeant in het leger ten tijde van de staatsgreep. Naar zijn mening was de greep naar de macht succesvol omdat er geen tegenstand was, niet door de goede organisatie. De sergeanten hadden vooral aandacht voor het militaire aspect, niet voor het politieke. Volgens Mijnaals is de Surinaamse samenleving verhard. De onderlinge sociale band tussen mensen is er niet meer. Dat heeft alles te maken met hoe het land wordt bestuurd. Suriname heeft

¹⁸ Het is onbestaanbaar!

goud en olie maar het ontbreekt aan onderwijs voor het kader om deze bedrijfstakken te bemensen. Chas Mijns stapt in 2000 uit de NDP ‘omdat hij zich niet meer kan verenigen met de manier waarop de partij werd geleid en de vervuiling van het leiderschap zijn intrede heeft gedaan’. In plaats van mensen met een hoog politiek en academisch niveau trekt Bouterse gelukzoekers, opportunisten en trawanten aan. Mijns zegt pijn te voelen wanneer hij op 25 februari wakker wordt, omdat de mogelijkheden die Suriname had om veranderingen door te voeren in de kiem zijn gesmoord.

23. De militairen ruimen op

President Desi Bouterse ziet zichzelf als de president met de meeste verworvenheden tijdens zijn regeerperiode. De NDP houdt mensen van het werk door hen boeken te laten schrijven over de projecten die door de regering Bouterse zijn gerealiseerd. In ellenlange teksten wordt bij wijze van spreken elke stoep-tegel die in de afgelopen jaren is recht gelegd omstandig beschreven om kleur en inhoud te geven aan de ‘revolutie’. Bij de herdenking van de sergeantencoup op 24 februari 2020 overhandigt vicepresident Ashwin Adhin het boek met de titel ‘Van visie naar verworvenheden’ over de regeerperiode 2015 tot 2020 aan president Bouterse. De schrijvers van het boek worden nog langer van het werk gehouden want zij leggen ook de ‘verworvenheden’ van 2010 tot en met 2015 vast en er is een project gaande om de periode vanaf de sergeantencoup in 1975 ‘neer te pennen’. De NDP vermoedt waarschijnlijk een correlatie tussen de dikte van de boeken en de waardering die het volk voor de NDP en Bouterse zal hebben. Ere wie ere toekomt. De verworvenheden onder het gezag van Bouterse zijn memorabel. Het is goed om herinneringen op te halen.

Bij de staatsgreep in 1980 vallen vijf doden: twee militairen, een politieagent en twee burgers. De militairen die om het leven komen zijn luitenant eerste klas Van Aalst en sergeant-majoor Comvalius. Van Aalst, wachtcommandant, sneuvelt bij de inname van de Memre Boekoe-kazerne. Comvalius wordt doodgeschoten bij de overname van de munitiebunker, het ‘kruitmagazijn’, aan de Doekhieweg. Agenten Mohamed Ramdjan Sultan, Freddy de Mees en Roy Jones hebben in de nacht van

24 en 25 februari 1980 surveillancedienst vanwege de onrust in Paramaribo. Omdat er wordt geschoten bij de Memre Boekoe-kazerne rijden zij in de vroege ochtend naar de kazerne die inmiddels is ingenomen door de militairen onder leiding van Bouterse. Freddy de Mees zit achter het stuur, Sultan en Jones achterin de zwart-witte Volkswagen bus. De bus wordt beschoten door militairen. De Mees en Jones overleven de schietpartij, Sultan valt dood neer in zijn stoel. Hij is doorzeefd met kogels. Na de begrafenis vertrekt zijn vrouw met hun baby van drie maanden naar familie in Nederland. Eén van de burgers die worden gedood tijdens de beschieting van het Hoofdbureau van Politie, is Joseph Bacchus, Guyanees gastarbeider en werknemer van juwelier Oemrawsingh. De andere burger is vermoedelijk ook een Guyanese arbeider. Hij is niet geïdentificeerd.

Fred Ormskerk wordt zaterdag 3 mei 1980 in opdracht van Bouterse opgepakt omdat hij een tegencoup zou beramen. Dat is volgens een getuigenverklaring van Ruben Rozendaal een leugen van Bouterse. Ormskerk wordt op een stoel vastgebonden en met stokken geslagen om hem te laten bekennen. De militairen knuppelen hem dood. Op zijn hoofd, rug, armen, ellebogen, schouders, benen en knieën zijn bij de schouwing door patholoog-anatoom Jan Zeldenrust, bloeduitstortingen zichtbaar. Een aantal ribben is versplinterd. Fred Ormskerk heeft harde klappen gehad. Hij is de eerste tegenstander van het regime van Bouterse die vermoord wordt.

Baal Oemrawsingh studeert in Nederland. Na zijn promotie gaat Oemrawsingh aan de slag als hoogleraar biochemie aan de Universiteit van Suriname, thans de Anton de Kom Universiteit. De machthebbers beschouwen Oemrawsingh als het politieke brein achter de mislukte tegencoup van Soerinder Rambocus in maart 1982. Hij vlucht naar Nicaragua. Volgens de lezing van de militaire machthebbers pleegt hij daar zelfmoord, maar hij is hoogstwaarschijnlijk door de militairen gemarteld en vergiftigd.

Wilfred Hawker is lid van de Groep van Zestien bij de sergeantencoup in 1980. Later keert hij zich tegen Bouterse en neemt deel aan een mislukte tegencoup. Hij wordt in maart 1981 gevangengezet in de Memre Boekoe-kazerne en daaruit in maart 1982 bevrijd tijdens een volgende, ook mislukte, tegencoup. De volgende dag raakt hij gewond bij

het gebruik van een bazooka. Hij wordt naar het Militair Hospitaal en vervolgens naar het Academisch Ziekenhuis gebracht. Militairen onder bevel van Bouterse ontvoeren hem uit het ziekenhuis en bedreigen daarbij protesterende verpleegkundigen. Liggend op zijn brancard wordt Hawker door een vuurpeloton in Fort Zeelandia geëxecuteerd.

Soerinder Rambocus, luitenant in het Nationaal Leger, is het militaire brein achter de tegencoup in maart 1982 tegen toenmalig dictator Bouterse. Rambocus nam niet deel aan de sergeantencoup in 1980 maar waardeert deze wel. Hij klimt onder het militaire gezag op tot de top van het Nationaal Leger. Na verloop van tijd wordt hij kritischer tegen het regime, moet zijn positie opgeven en vertrekt voor korte tijd naar Nederland. Terug in Suriname pleegt hij met de door hem bevrijde Hawker de tegencoup. Hij wordt 8 december 1982 tezamen met John Baboeram, Bram Behr, Cyrill Daal, Kenneth Gonçalves, Eddy Hoost, André Kamperveen, Gerard Leckie, Sugrim Oemrawsingh, Lesley Rahman, Harold Riedewald, Jiwansingh Sheombar, Jozef Slagveer, Robby Sohansingh en Frank Wijngaarde gemarteld en vermoord.

Roy Horb is een van de zestien sergeanten die de staatsgreep plegen en nadien de rechterhand van Bouterse. Horb wordt lid van de Nationale Militaire Raad. In de loop van 1982 krijgen Horb en Bouterse verschil van mening over de koers van het regime. Horb wordt tezamen met John Hardjoprajitno 30 januari 1983 gearresteerd en gevangengezet op verdenking van het ondermijnen van de staatsveiligheid. Ze zouden betrokken zijn bij een complot om Bouterse te vermoorden. Op 2 februari 1983 wordt Horb dood aangetroffen in zijn cel in de Devil-straftarak van de Militaire Politie. Hij zou zelfmoord hebben gepleegd door zich te verhangen aan het koord van zijn sportbroek. In werkelijkheid kreeg Horb volgens een getuige een dodelijke injectie toegediend.

Een vijfhoofdige muziekband repeteert op 8 maart 1985 in een gebouw in het Nederlandse Rijswijk waar ook het Surinaamse verzet in Nederland regelmatig samenkomt. Twee gewapende mannen dringen het gebouw binnen en schieten de bandleden neer. Willem van Putten, Albert Kneefel en Fred Bakker komen daarbij om het leven. De twee andere bandleden overleven de aanslag. De zaak is nooit opgehelderd, maar er zijn sterke vermoedens van betrokkenheid van Bouterse.

Bouterse verzoekt Henry Nahar, uitgever van een Surinaamse krant, in 1986 om naar Paramaribo te komen voor overleg over zijn kritische artikelen over het bewind in Suriname. Hij vliegt naar Suriname en wordt enkele dagen later gevonden in de Commewijnerivier. Volgens de lezing van de Surinaamse overheid is hij een huurling die voor een tegen-coup naar Suriname kwam.

Vanwege de onvrede van het volk worden in november 1987 democratische verkiezingen gehouden. Namens Front voor Democratie en Ontwikkeling, een bundeling van de traditionele partijen VHP, NPS en KTPI, wordt de VHP'er Ramsewak Shankar op 25 januari 1988 geïnaugureerd als president. Henck Arron van de NPS wordt vicepresident. Shankar probeert de relatie met Nederland te verbeteren. Bouterse heeft een gruwelijke hekel aan Nederland en is niet blij met het initiatief van Shankar. Vriend en vijand vinden de regering van Shankar machteloos en besluiteloos. Hij stuurt een radio- en tv-toespraak voor 24 december 1990 naar de media waarin hij vervroegde verkiezingen aankondigt. De legertop laat alle radio- en tv-stations bezetten maar kan niet voorkomen dat radio *Apintie* de toespraak uitzendt. De legertop besluit daarom tot een machtsovername. Bouterse neemt ontslag als legerleider. Het leger neemt een motie aan waarin het vertrouwen in de regering en de president wordt opgezegd. Iwan Graanoogst, waarnemend commandant van het leger, belt naar Shankar met de woorden: 'Maakt u geen problemen. Voorkom escalatie en ga rustig naar huis. Het leger heeft de regeermacht in de Republiek Suriname overgenomen.' Het kabinet-Shankar treedt na deze 'telefooncoup' af. Bij de verkiezingen in september 1991 wordt Ronald Venetiaan gekozen als president. Hij weet de invloed van de militairen terug te dringen.

24. De Binnenlandse Oorlog

De Binnenlandse Oorlog wordt van 1986 tot 1992 gevoerd tussen het Nationaal Leger van Desi Bouterse en het Junglecommando van zijn voormalige lijfwacht Ronnie Brunswijk. De strijd gaat over de macht in Oost-Suriname en de controle over de cocaïnehandel. Door wederzijdse vergeldingen hebben Marrons, met name Aukaners, zwaar te lijden. Dorpen worden platgegooid, wegen, waterpijpleidingen, elektriciteitsverbindingen, scholen, overheidsgebouwen, poliklinieken en bedrijven worden vernield.

Tijdens de Binnenlandse Oorlog worden op 29 november 1986 in het Oost-Surinaamse marrondorp Moiwana, negenendertig onschuldige dorpelingen, voornamelijk vrouwen en kinderen, door soldaten van het Nationaal Leger onder Bouterse doodgeschoten. De meeste huizen worden in brand gestoken. Daarna reist de legereenheid door naar het geboortedorp van Brunswijk, Moengo Tapoe, waar ze familieleden van Brunswijk doodschieten. Ruim vijfduizend inwoners vluchten via Albina naar Frans-Guyana en de meesten keren niet meer terug. De daders zijn niet vervolgd. In december 1986 wordt Albina door het Nationaal Leger in brand gestoken, nadat de plaats tijdens de Binnenlandse Oorlog herhaaldelijk is geplunderd door het leger en het Junglecommando. Grote delen van Albina worden verwoest en veel inwoners vluchtten naar Frans-Guyana aan de overkant van de rivier.

Pokigron ligt aan de Surinamerivier, ten zuidwesten van het Brokopondo-stuwmeer, in het district Sipaliwini, diep in Suriname. De plaats wordt dikwijls aangeduid als Atjoni, de locatie aan de rivier met een aanlegsteiger voor korjalen. Hier eindigt de asfaltweg van Paramaribo naar het zuiden. Passagiers en vracht worden tussen Paramaribo en Pokigron over de weg vervoerd. Transport tussen Pokigron en locaties verder het binnenland vindt over het water plaats. In het dorp wonen enkele honderden Saramaccaners. Begin 1987 is het dorp bezet door het Junglecommando. In september 1987 worden waarschijnlijk vijftien onschuldige burgers, waaronder vrouwen en kinderen, vermoord door het Nationaal Leger, uit frustratie en als waarschuwing aan de bevolking. Het leger zou 11 september 1987 een aanval hebben ingezet waarbij veertig, later teruggebracht tot vijftien, leden van het Junglecommando

zijn gedood. Een Frans artsenteam verklaart dat er helemaal geen treffen is geweest en dat onschuldige burgers zijn vermoord. Volgens een officiële mededeling van de overheid zou het gaan om burgers die toevallig in de vuurlinie zijn beland, maar er waren geen leden van het Junglecommando in de omgeving. Niemand is voor deze moorden veroordeeld. Het dorp Pokigron zou in april 1989 door het Junglecommando zijn platgebrand.

Zes burgers uit Gujaba zouden 31 december 1987 zijn gedood. Een groep van ruim twintig mannelijke Marrons wordt aangevallen en mishandeld door soldaten van het Nationaal Leger, die met hun geweren op hen inslaan en hen verwonden met bajonetten en messen, op verdenking van deelname aan het Junglecommando. Zo'n vijftig dorpelingen zijn hier getuige van. Zeven slachtoffers, waaronder een vijftienjarige jongen, zouden geblinddoekt in een militair voertuig worden afgevoerd via Tjongalanga Passi naar Paramaribo. Het voertuig stopt onderweg. De slachtoffers moeten uitstappen of worden met geweld uit het voertuig gehaald. De soldaten geven hen de opdracht om met een schep een kuil te graven. Een van de mannen raakt gewond terwijl hij ontsnapt maar wordt niet gepakt. Daison Aloeboetoe, Deede-Manoe Aloeboetoe, Mikuwendje Aloeboetoe, John Amoida, Indie Hendrik Banai en Bernard Tiopo worden gedood. De Inter-American Court of Human Rights oordeelt 15 mei 1990 dat de mensenrechten zijn geschonden en draagt de Surinaamse regering op een onderzoek te starten en de nabestaanden te compenseren. Dit is nooit gebeurd.

Het Nationaal Leger onder leiding van Bouterse organiseert en ondersteunt na de vrije verkiezingen in 1987, illegale gewapende inheemse troepen tegen de wettig gekozen regering. Inlichtingendiensten en het leger besluiten hiertoe zonder toestemming van de regering, een vorm van hoogverraad. Zo ontstaan verschillende verzetsgroepen, Tucajana Amazones, Angula's, Kofiemakka's en Mandela's, die grote gebieden van Suriname bezet houden. De Tucajana Amazones zouden zelfs een kantoor in de Memre Boekoe-kazerne hebben. Moordoperaties door de Tucajana Amazones onder leiding van commandant Thomas Sabajo, worden ondersteund en gadeslagen door eenheden van het Nationaal Leger. Melvin Linscheer, nu veiligheidsadviseur van Bouterse, is in die

tijd Commandant Zuidelijke Troepen en moet op de hoogte zijn geweest. De man die in Suriname als ‘de beul van het binnenland’ wordt aangeduid, knapt veel vuil werk op voor Bouterse, laat tijdens de Binnenlandse Oorlog inheemsen verdwijnen en is de ijzeren hand van het Suri-kartel.

Het Nationaal Leger komt in 1989 in actie tegen de Tucajana Amazones, die in Apoera en Washabo strijden tegen de militairen van Bouterse. Hun leider, Piko Sabajo, vlucht met enkele strijdmakkers naar Guyana. Zij worden daar opgepakt en uitgeleverd. Bouterse laat hen naar Washabo vliegen. Piko en zijn mannen worden daar door afvallige Tucajana Amazones geboeid aan handen en voeten op een vrachtwagen gooid en, naar verluidt, vijftig kilometer verderop met een kettingzaag vermoord.

Politie-inspecteur Herman Gooding stelt in 1990 een onderzoek in naar de moorden in Moiwana en signaleert drie verdachten. Hij onderzoekt ook een drugsvangst bij Moengo, waarbij cocaïne in beslag zou zijn genomen die Bouterse teruggeeft. Gooding is 4 augustus 1990 in Fort Zeelandia om te bemiddelen in een conflict tussen agenten en leden van de militaire politie, die onder gezag van Bouterse staan. Bouterse zou hem op het matje hebben geroepen. Enkele uren later wordt hij gevonden met kogels in zijn achterhoofd, dicht bij het hoofdkwartier van Bouterse. De daders zijn nooit gepakt.

25. Van pasta tot poeder

Het Nationaal Leger draait onder de militaire dictatuur, en ook nog daarna, om cocaïne, evenals de politiek en het zakenleven. Bouterse heeft goede contacten met buitenlandse ‘adviseurs’ en Surinaamse zakenlieden. Hij werkt met vennootschappen met kantooradres Fort Zeelandia, vaak vernoemd naar bloemen. De cocaïne wordt verpakt bij handelsgoederen en verscheept of per luchtvracht verzonden naar de VS of Nederland. De opbrengsten worden witgewassen door de aankoop van levensmiddelen, goederen of grondstoffen. Cocaïne van verschillende eigenaars wordt opgeslagen in kazernes. Soms wordt iemand geliquideerd die aan een ander zijn handel

komt. In Suriname wordt een kleine groep van politici, militairen en zakenlieden er rijk van. Bouterse stopt veel kapitaal in de NDP, koopt villa's in Paramaribo en Brazilië, auto's, speedboten en jetski's. Hij wordt door zijn politieke omgeving beschermd.

Cocainepasta uit Colombia komt met kleine vliegtuigen naar landingsstrips in het binnenland van Suriname. Bouterse maakt gebruik van de Tucajana Amazones, die het verderfelijke spul naar het Bakhuysergebergte brengen. In eenvoudige werkplaatsen wordt er cocaïnepoeder van gemaakt. Bouterse heeft wat indiaans bloed, vertrouwt de indianen en komt voor hun rechten op. Hij zet een speciale Tucajana-eenheid in het leger op. Veel indianen en soldaten in het Nationaal Leger zijn verslaafd geraakt aan cocaïne. Bouterse heeft hen geheel in zijn macht en stuurt ze gedrogeerd de Binnenlandse Oorlog in waar zij gruwelen begaan.

In 1997 wordt 474 kilo cocaïne ontdekt op een zeiljacht in Stelendam in de Nederlandse provincie Zuid-Holland. Deze zaak komt voor de rechter. Tijdens het strafproces vreest het Haagse Openbaar Ministerie voor liquidatie van acht anonieme getuigen als hun identiteit bekend wordt bij de 'grote en strak georganiseerde criminele organisatie' van de van cocaïnehandel verdachte ex-legerleider Desi Bouterse. De getuigen, die zeer belastende verklaringen afleggen over de betrokkenheid van Bouterse bij de handel in harddrugs, mogen vanwege dat gevaar niet worden onderworpen aan een rechtstreekse ondervraging door de advocaat van Bouterse, aldus het OM. Drie jaar later legt het Gerechtshof in Den Haag Bouterse bij verstek een gevangenisstraf van elf jaar op vanwege betrokkenheid bij dit drugstransport.

Robert Alting schreef voor *Nieuwe Revu* 31 augustus 2018 een interessant artikel over de verwevenheid van de Surinaamse regering met een Colombiaans drugskartel. In de jungle worden drugsduikboten gebouwd, terwijl Bouterse toekijkt, schrijft Alting. Suriname bestaat grotendeels uit tropisch regenwoud, de grenzen zijn niet te bewaken. Bouterse zou na zijn benoeming tot president de bestrijding van drugscriminaliteit grotendeels hebben ontmanteld. Voor de vorm worden selectief drugstransporten onderschept. De Colombiaanse drugsmafia vestigt zich in Suriname en creëert de infrastructuur voor een scheepswerf aan de Saramacca-rivier. Buitenlandse inlichtingendiensten durven informatie niet altijd te delen met de Surinaamse Narcotics Intelligence Unit,

omdat deze informatie lekt. Begin maart 2020 veroordeelt de Surinaamse rechter een aantal verdachten tot meerjarige celstraffen voor het voorbereiden van drugsmokkel en deelname aan een criminele organisatie. Hiervoor zou een zelfgemaakte duikboot worden gebruikt.

Bouterse wordt 29 november 2019 veroordeeld tot 20 jaar cel voor betrokkenheid bij meervoudige moord in december 1982 op vijftien tegenstanders van zijn regime. Surinamers die de militaire dictatuur hebben meegemaakt blijven op hun hoede. Bouterse is een ‘killer’ en deinst er niet voor terug om tegenstanders te intimideren.

Het land zucht onder de dictatuur van machtsmisbruik en corruptie. Bestuurskundige August Boldewijn concludeert in een interview met *De West* van 3 maart 2020 dat Suriname nog steeds volgens militaire principes wordt bestuurd. De regering heeft alle normen en waarden betreffende het staatsbestuur overboord gegooid, betoogt hij. Suriname is sinds de onafhankelijkheid tweeëntwintig jaar door militairen geleid. Dat heeft gevolgen voor het bestuur. De president is de commandant die zijn kabinet van marionetten naar willekeur *reshuffled*. Hij heeft een informeel netwerk van informanten om te weten wat er speelt in het land, zodat hij de ontwikkelingen naar zijn hand kan zetten.

26. Protesten

Een groot aantal Surinamers neemt 17 februari 2020 deel aan een protestdemonstratie op het Onafhankelijkheidsplein. Politieke partijen, vakbonden, bedrijven, medici, onderwijzend personeel en andere burgers, laten luid en duidelijk weten dat zij het beleid van de regering beu zijn. De recente ontwikkelingen rond de CBvS en de kasreserves waren de druppels die de emmer deden overlopen. De schattingen van het aantal deelnemers lopen uiteen maar het zijn er vele duizenden. ‘*Pe a moni de?*’, vraagt men zich af, omdat de overheid het spaargeld van het volk uit de kasreserves heeft ‘gebruikt’. Men eist het vertrek van de president en de minister van Financiën, in de overtuiging dat de governor van de CBvS niet alleen heeft gehandeld bij deze ‘diefstal’. De deelnemers aan de protestdemonstratie maken zich

zorgen over de gevolgen van het wanbeleid van de regering voor de prijzen en de koers van de Surinaamse dollar. Zij roepen op om in mei 2020 te stemmen voor een ander beleid.

De protestdemonstratie is het initiatief van Stephano ‘Pakittow’ Biervliet, 27 jaar oud en bestuurslid van de Partij voor Recht en Ontwikkeling. De jonge ondernemer, oprichter van een *barbershop* en een vuilophaalbedrijf, doet aan perceelonderhoud en produceert pindasambal, cassave- en bananenchips. Biervliet nam zich voor om de straat op te gaan omdat er zo veel misgaat in Suriname. De aanleiding voor zijn actie is het verdriet in het land dat hij waarneemt. Hij vindt dat Surinamers wakker moeten worden en in actie moeten komen. Bij een regering van dieven en rovers die er een puinhoop van maken, is een sterke oppositie nodig, meent hij. Omdat de politieke oppositie geen initiatief nam, heeft hij zelf een vergunning aangevraagd voor de protestdemonstratie.

Minister Lilian Ferrier van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur wil niet dat het onderwijs wordt onderbroken voor de protestdemonstratie en dreigt met disciplinaire maatregelen. De scholen zullen volgens de minister gewoon open zijn. Lilian Ferrier is de moeder van Robert van Trikt, de ex-governor van de CBvS, die vanwege vermeende fraude en malversaties de laan uit is gestuurd en voorlopig in de cel zit. De leerkrachten van een groot aantal scholen negeren het dreigement van de minister en verzamelen zich voor de bijeenkomst op het Onafhankelijkheidsplein. Hun standpunt is duidelijk: ‘Minister Lilian Ferrier kan beter haar zoon opvoeden en geen leerkrachten intimideren.’ De intimidatie van een ‘toevallige’ minister maakt geen indruk op hen.

Bouterse verliest steeds meer steun, hoewel hij over een trouwe aanhang beschikt. Men herkent de ontwikkelingen die eerder onder NDP-regeringen plaatsvonden. De jaren tachtig herhalen zich en men is bevreesd dat Bouterse Suriname weer ‘met de grond gelijk maakt’. Volgens anderen heeft de NDP-regering geen idee van goed beleid. Men persifleert de president tijdens de persconferentie over de kasreserves met zijn ‘tralala-verhaal’.

De gezondheidssector staat op instorten door verkwistend beleid van het Staatsziekenfonds (SZF). ‘Mensen zijn verzekerd voor ziektekosten maar moeten bij de apotheek hun medicijnen zelf betalen’, klaagt iemand zich. Het gaat niet goed met de gezondheidszorg omdat

er gebrek is aan medicijnen, hulpmiddelen en apparatuur. De overheid betaalt de zorginstellingen niet of veel te laat. De ziekenhuizen hebben meer dan tweehonderd miljoen Surinaamse dollar te vorderen van het SZF, dat zijn verplichtingen niet nakomt. De ziekenhuizen hebben meer dan driehonderd miljoen Surinaamse dollar schuld aan leveranciers in binnen- en buitenland en balanceren op de rand van faillissement. Het SZF trekt steeds meer werkzaamheden naar zich toe en maakt het werken van particuliere zorginstellingen onmogelijk. Het SZF publiceert al jaren geen jaarrekeningen meer. Waar hebben wij dat meer gehoord?

Minister Antoine Elias reageert 9 maart 2020 op de klachten in De Nationale Assemblée. Hij ontkent het bestaan van de schulden van het SZF aan de zorginstellingen. Afgezien van enkele disputen, zijn er geen betalingsachterstanden of problemen volgens de minister. De oppositieleden zijn niet tevreden met de antwoorden van de minister. Zij kunnen niet geloven dat er niets aan de hand is terwijl de sector steen en been klaagt en zijn van mening dat de samenleving voor de gek wordt gehouden. Dat blijkt te kloppen. Er komt een brief boven water die Claudia Redan, voorzitter van de Nationale Ziekenhuis Raad, eind 2019 aan Antoine Elias schreef, met een kopie aan Hoefdraad. Daarin staat dat de ziekenhuizen ruim tweehonderd miljoen Surinaamse dollar te vorderen hebben van het SZF, en ruim driehonderd miljoen Surinaamse dollar verschuldigd zijn aan crediteuren. Uit de brief blijkt ook dat de eind 2018 door de Raad van Ministers goedgekeurde kapitaalinjectie van zeventig miljoen Surinaamse dollar nooit is betaald.

Suriname behoort, naast Venezuela en Bolivia, tot de drie landen van het Zuid-Amerikaanse continent die volgens deskundigen niet in staat zullen zijn om *Sustainable Development Goal 1, 'no poverty'* van de Verenigde Naties voor eind 2030 te realiseren. Voor de bevolking in deze landen ging de situatie sterk achteruit terwijl zij eens behoorden tot de gegoede burgers van Zuid-Amerika. In Suriname leeft volgens World Data Lab ongeveer twintig procent van de bevolking in armoede. Dat zijn ruim honderdduizend mensen. Eén op de vijf inwoners in Suriname heeft minder dan 1,90 Amerikaanse dollar per dag en de helft van de bevolking leeft van minder dan 5,50 Amerikaanse dollar per dag. Vooral in Oost- en West-Suriname, rondom Nickerie en in Marowijne, zijn achtergestelde gebieden waar veel jongeren weinig uitzicht hebben op een

zelfstandig bestaan. De werkloosheid is hoog, de woon- en leefomstandigheden zijn slecht, er zijn gezondheidsproblemen en een groot aantal tienermoeders. Jongeren trekken naar Paramaribo, Nickerie of Albina, hosselen¹⁹ geld bij elkaar met allerlei activiteiten en belanden dikwijls in de criminaliteit of prostitutie.

Terwijl de gewone mensen creperen, doen de casino's en gokhuizen goede zaken. Het zijn vooral Turkse ondernemers die de casino's in Suriname exploiteren. In september 2018 bezoekt de Turkse minister van buitenlandse zaken Mevlüt Çavuşoğlu Suriname en ontmoet president Bouterse. Turkije beschouwt Suriname als een toegangspoort tot Zuid-Amerika. Suriname telt tientallen casino's en honderden verkoopkantoren van Suribet, waar mensen loten kopen of een gokje wagen op uitslagen van sportevenementen. Kunnen de gokkers zich dit veroorloven? De meesten niet, maar het aantal gokkers met een goed gevulde portemonnee is verrassend hoog. Het zijn de mensen die veel geld verdienen met illegale goudwinning of andere louche praktijken. Zij bewonen de luxueuze villa's in Paramaribo en rijden in kostbare SUV's van Amerikaanse of Aziatische makelij of topmodellen van Europese autofabrikanten. Volgens *insiders* wordt door casino's en autohandelaren crimineel geld witgewassen.

De Surinaamse bevolking is bevreesd voor lege schappen bij de Chinees²⁰ en schaarste van brandstof bij de *service stations*. De prijzen van boodschappen en huishoudelijke apparatuur, veelal geïmporteerd uit het buitenland, zullen stijgen bij verdere waardedaling van de Surinaamse dollar. De waarde van spaargeld en pensioenrechten verdampt. Wanneer Suriname zijn schulden aan China niet kan voldoen, zullen de Chinezen in ruil hout- of goudconcessies of andere bezittingen opeisen. De criminaliteit neemt zorgwekkende vormen aan. Het is in Suriname heel gebruikelijk om woningen te beveiligen met dievenijzers²¹ voor ramen en deuren. Een alarminstallatie en beveiliging met camera's zijn ook geen overbodige luxe meer voor hen die het zich kunnen veroorloven. Meer en meer straten en buurten worden in de avond en nacht onveilig. De diaspora stuurt dozen met levensmiddelen en goederen aan familie en

¹⁹ Geld verdienen met een bijbaan, los werk of een incidenteel handeltje.

²⁰ De supermarkt.

²¹ Een metalen tralie- of hekwerk ter voorkoming van inbraak.

relaties in Suriname. Jonge mensen die de kans krijgen mijden de onzekere toekomst en vertrekken naar het buitenland. Suriname heeft grote problemen.

27. De staat in crisis

Ten tijde van de afronding van dit boek, verkeert de wereld in een crisis van ongekeerde omvang vanwege het coronavirus. Er is sprake van een pandemie en een groot aantal zieken en doden. Het gebruikelijke dagelijkse leven komt in veel landen tot stilstand. Regeringen nemen ingrijpende maatregelen om de gevolgen van het virus in te dammen. Bedrijven en scholen sluiten hun deuren, luchtvaartmaatschappijen houden vliegtuigen aan de grond, het openbaar vervoer beperkt de dienstverlening en grenzen gaan dicht. Medici, verplegend personeel en hulpverleners werken dag en nacht. In een aantal landen mogen burgers niet meer hun huis uit zonder dringende reden. Winkels raken leeg omdat er wordt gehamsterd, terwijl dat niet nodig is. De effectenbeurzen schrijven dieprode cijfers omdat beleggers vrezen dat ondernemingen verlies zullen maken. Een aantal bedrijven zal naar verwachting failliet gaan en een recessie is onvermijdelijk.

Regeringen in een aantal landen zeggen omvangrijke hulpprogramma's toe om burgers en bedrijven te ondersteunen. De maatregelen zijn ongekeerd en zelfs niet te vergelijken met de reacties op de wereldwijde financiële crisis, die in 2007 als kredietcrisis begon. Staatshoofden en regeringsleiders spreken via de media de bevolking toe met een duidelijke boodschap over de situatie en de risico's, en ook om de mensen een hart onder de riem te steken en de zorg-, hulp- en dienstverleners te bedanken. In een dergelijke situatie is een burger dankbaar om te leven in een welvarend land met een betrouwbare overheid. De meeste landen hebben zich na de financiële crisis goed hersteld en hebben daarbij hun staatschuld teruggebracht, zodat er nu weer ruimte is voor de overheid om kostbare maatregelen te nemen en in de toekomst te investeren.

Wat mag je van een overheid verwachten? In het kort gezegd is het de taak van de overheid om de samenleving zo te ordenen dat de bevolking in welvaart en welzijn leeft. Ondanks de verscheidenheid aan

modellen voor de staatsinrichting, is een aantal kenmerken van universele betekenis. De filosoof Baruch Spinoza (1632 – 1677) was zijn tijd ver vooruit toen hij zijn gedachten aan het papier toevertrouwde. Hij was van mening dat de macht van de staat nooit aan een enkeling toevertrouwd mag worden, omdat daar misbruik van gemaakt zal worden. De juistheid van zijn stelling is dikwijls bewezen. Spinoza maakte zich ook sterk voor de vrijheid van meningsuiting – van ‘filosofen’, zoals hij schreef – voor het behoud van de staat. Dictators ontdoen zich dikwijls met geweld van hun (intellectuele) tegenstanders en criticasters. De behoefte om te heersen over de gedachten van de bevolking maakt volgens Spinoza het staatsgezag gewelddadig. Dat is in de praktijk vaak gebelegen. Het doel van de staat mag niet zijn om te heersen over het volk en de mensen ergens toe te dwingen maar moet zijn het creëren van vrijheid voor de persoonlijke ontplooiing van de onderdanen. De overheid mag de burgers niet beoordelen op hun meningen maar op hun prestaties.

Ook in Suriname zijn de gevolgen van het coronavirus merkbaar. Op 13 maart 2020 wordt een besmetting vastgesteld bij een vrouw die op 11 maart vanuit Nederland naar Suriname reist. Er worden direct ingrijpende maatregelen genomen maar iedereen vraagt zich af waar de president is. De mededelingen over de maatregelen van de regering komen van vicepresident Ashwin Adhin. Wanneer journalisten vragen waar de president is, antwoordt hij dat de president van alles op de hoogte is en de regering instrueert wat te doen. Bouterse is al ruim een week op werkbezoek in het binnenland en laat pas na enkele dagen met een amateurvideo van zich horen. In paars-wit NDP-ornaat gehuld, spreekt hij de lokale aanwezigen toe. Zijn kleding is ongepast omdat hij zich als president, boven de partijen, tot het volk zou moeten richten. In *Sranan Tongo*²² geeft hij een weinig samenhangende toelichting op de coronacrisis met informatie die iedereen al van de nieuwsmedia heeft kunnen vernemen. De journalisten vinden het onbegrijpelijk dat de president nog steeds in het binnenland is. Hij had veel eerder als staatshoofd vanuit Paramaribo het volk moeten toespreken en moeten laten zien dat hij de vader des vaderlands en de volkspresident is die hij zo graag pretendeert te zijn. De president neemt de kritiek ter harte en spreekt op 18 maart de natie toe, vanwege ‘technische omstandigheden’ niet *live* maar met een

²² Surinaamse volkstaal.

vooraf opgenomen toespraak. *De Ware Tijd* vindt de uitgesproken tekst nietszeggend en zonder een enkele concrete toezegging. De krant verwijt de president dat hij prijsverhogingen relateert aan het coronavirus terwijl deze te maken hebben met de financiële crisis in Suriname, die is veroorzaakt door zijn wanbeleid.

Volgens toppers van de NDP, ondervindt Suriname nog steeds de nadelen van de wereldwijde financiële crisis, die in de rest van de wereld al lang achter de rug is. De realiteit is dat Suriname, door wanbeleid van de regeringen-Bouterse, er waarschijnlijk slechter voorstaat dan ooit. Er zijn geen reserves om tegenvallers op te vangen of burgers en bedrijven te ondersteunen. Verwachte toekomstige baten uit de winning van goud en olie zijn gebruikt als onderpand voor door de overheid te betalen rente en aflossing, en voor het terugbetalen van de kasreserves aan de banken. De ‘mega-olievondst’ voor de kust van Suriname stemt velen positief, hoewel nog volstrekt onduidelijk is hoe groot de olievondst is en of en wanneer deze kan worden geëxploiteerd. Door de sterk gedaalde olieprijs is de exploitatie misschien niet rendabel. De overheid moet haar schulden aan bedrijven en de zorgsector ook nog betalen en de CBvS voorzien van eigen vermogen. De Surinaamse regering onder leiding van Desi Bouterse heeft op alle fronten gefaald en het land voor lange tijd in een chaos en een crisis gebracht. De waarde van de Surinaamse dollar daalt snel verder. Op de zwarte markt is de koers op 18 maart 14,00 tot 14,50 in een Amerikaanse dollar en 14,50 tot 15,00 in een euro.

De stemgerechtigde Surinamers zijn graag bereid om in mei hun stem uit te brengen bij de verkiezingen. Surinamers willen niet langer *pinaren*²³. Het volk is niet meer tevreden te stellen met een busreisje naar het centrum van Paramaribo, een paars T-shirt, een portie eten en vijftig Surinaamse dollar. Uit een opiniepeiling van 24 januari tot 14 februari 2020 van IDOS in de dichtstbevolkte districten van Suriname, blijkt dat de NDP op een verkiezingsnederlaag afstevent. Bijna vijfentachtig procent van de kiezers is ontevreden over de huidige economische situatie. Ruim twintig procent van de kiezers weet nog niet op welke partij hij of zij zal stemmen. De NDP en de VHP kunnen elk rekenen op bijna twintig procent van de stemmen. Het wordt waarschijnlijk een nek-aan-nek-race.

²³ Het moeilijk hebben, armoe lijden.

28. Twaalf beleidsinitiatieven

An de nieuwe regering geef ik twaalf beleidsinitiatieven op hoofdlijnen mee. Meer tekst hoeft hieraan niet te worden besteed. Pas wanneer de regering hiervan serieus en voortvarend werk maakt, is er een kans op positieve ontwikkelingen in Suriname.

Dit zijn geen gemakkelijke maatregelen. De Surinaamse bevolking zal er last van hebben en moet door de zure appel heen bijten alvorens het beter zal gaan in Suriname.

1. Vorm een meerpartijenregering met integere technocraten.
2. Beperk de formele en de feitelijke macht van de president.
3. Bestrijd corruptie en nepotisme. Geen criminelen op topposities.
4. Werk met een realistische begroting zonder tekorten.
5. Hanteer marktconforme tarieven voor brandstof, energie en water.
6. Moderniseer de belastingwetgeving, verbeter heffing en inning.
7. Verminder de staatschuld en de financieringslasten.
8. Beleg baten uit olie in een fonds voor investering en ontwikkeling.
9. Breng het overheidsapparaat op orde met minder ambtenaren.
10. Bestrijd bureaucratie en geef ondernemers de ruimte.
11. Privatiseer staatsbelangen, tenzij deze van strategisch belang zijn.
12. Laat de overheid en bedrijven onafhankelijk controleren.

*Mi e winsi Sranan soso bun.*²⁴

²⁴ Ik wens Suriname alleen maar goeds toe.

'A man dies when he refuses to stand up for that which is right. A man dies when he refuses to stand up for justice. A man dies when he refuses to take a stand for that which is true.'

Martin Luther King

'The future depends on what you do today.'

Mahatma Gandhi

'Let us not be bitter about the past, but let us keep our eyes firmly on the future.'

Soekarno

Hans Moison | De Centrale Bank van Suriname – *Pe a moni de?*

In april 2017 publiceerde Moison zijn boek 'Een bank in Suriname – *Pe a moni de?*' Inmiddels zijn we bijna drie jaar verder. Suriname wordt opgeschrikt door vermeende fraude door de governor van de Centrale Bank van Suriname en misbruik door de overheid van de kasreserves van de algemene banken.

In deze uitgave zijn enkele ontwikkelingen van maart 2017 tot medio maart 2020 beschreven rond de Centrale Bank van Suriname en haar governors, de kasreserves en de precaire financieel-economische situatie waarin Suriname zich na tien jaar NDP-regering bevindt.